

Χρουνικό

ΕΚΔΟΣΗ Δ' • ΤΕΥΧΟΣ 106 • ISSN 1986-048X

**Δώδεκα προδοσίες που οδήγησαν
τον Γρηγόρη Αυξεντίου στον θάνατο**

ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Ένα μνημειώδες έργο
αναφοράς 9000 χρόνων
για την Κύπρο, απαραίτητο
σε κάθε βιβλιοθήκη

Πλήρως ανανεωμένη
με χιλιάδες νέες φωτογραφίες
από τις κατεχόμενες πόλεις,
χωριά και ιστορικά μνημεία

20 Τόμοι
100 Επιστήμονες
100.000
Λήμματα

Για πληροφορίες: mke@politis-news.com | τηλ.: 22861888

ΤΩΡΑ Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΣΑΣ!

ΑΠΟ ~~700~~ ΕΥΡΩ

ΤΩΡΑ ΜΟΝΟ **300** ΕΥΡΩ
ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ 20 ΤΟΜΟΥΣ

ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Από το Α-Ω

Όλα όσα πρέπει να ξέρεις
για την Κύπρο:

Ιστορία • Γεωγραφία
Πολιτική • Πολιτισμός
Προσωπικότητες
Πανίδα • Χλωρίδα

Case No. 22

STATEMENT OF FACTS

Between February 26th and March 5th, 1957, an anti-terrorist operation was in progress in the area of Makhleras Forest. Attached to the brigade conducting the operation were Detective Inspector Sharpe and Detective Sergeant Mounsey, both of the Cyprus Police Force.

2. On March 1st, Detective Inspector Sharpe and Detective Sergeant Mounsey went to the Makhleras Monastery to make enquiries there about terrorist activity in the area. They interviewed the Abbot, the complainant in this case. The interview lasted about half an hour and the Abbot expressed some concern about his standing with the public if he were known to be having frequent interviews with members of the security forces. Following the interview the Abbot conducted the police officers round the monastery and during this tour a party of press photographers arrived who talked with the Abbot and photographed him.

3. The Police officers arrested two members of the Abbot's entourage, and departed from the Monastery until the following day.

4. On March 2nd, the Police officers returned to the monastery at about 11 a.m. They interviewed the Abbot and accepted refreshment from him. They informed him that they suspected that terrorists had recently been visiting the Monastery. The Abbot denied this and went on to say that he was under suspicion for his pro-British views and indeed expressed anti-terrorist sentiments, and said he would be shot by EOKA were he to give any information to the security forces.

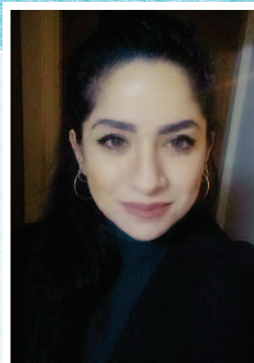
5. After the interview with the Abbot, an arms cache was found in the Monastery grounds, with the aid of one of the prisoners previously arrested at the Monastery. This prisoner later disclosed that a gang of five terrorists was hiding in the vicinity of the Monastery and was being supplied with food from the Monastery. This information led to the arrest of four terrorists and the death of one, Arxontiou, on March 3rd. One English soldier was also killed.

6. On March 3rd at about 10 a.m. the Abbot was again seen by Sharpe and Mounsey. He was told of the arrests and deaths. He became distressed and implied that he had assisted the terrorists, under pressure. These officers then left the Abbot until the following day. From about 10.00 hrs until about 12.00 Paul Morris, a Police Liaison Officer, was with the Abbot, and between 12.00 hrs and 17.00 hrs the Abbot was in conversation with Ambrose Charles Lewis, another Police Liaison Officer. Up to this time all officers who had visited the Abbot say that conversations and interviews were carried on in an amiable manner. They received no complaints and saw no signs that the Abbot had been ill-treated.

7. On March 4th, Mr. Lewis again saw the Abbot, at about 08.30 hrs. He found the Abbot plaintive and miserable. He complained of the noise made by sentries during the night, but more strongly that he had had his hair and beard pulled. He did not say who had done this nor did he appear to Mr. Lewis to have been ill-treated. Captain Samuel, RASC., examined the Abbot during the morning and found nothing abnormal. The Abbot had complained of feeling generally unwell. Captain Samuel carried out a further examination during the evening, but could find no marks on the Abbot's body which would suggest

/ill-treatment.

Η πρώτη σελίδα βρετανικής έκθεσης για τη δήλωση βασανιστηρίων Ειρηνάιου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Στις 4 Μαρτίου 1957 οι Άγγλοι περικύκλωσαν το κρησφύγετο του Αυξεντίου και όντας βέβαιοι για τη σύλληψη και τον επακόλουθο διασυρμό του κάλεσαν δημοσιογράφους από όλο τον κόσμο για να καλύψουν το γεγονός. Περίμεναν ότι θα «έβγαине παραδίδοντας τα κλειδιά του, μπουσουλώντας (κάθε έξοδος είναι στενή [...])». 'Δεν περίμεναν πως τα ιδανικά του θα ζυγίζαν πάνω και πέρα απ' τη δική του ζωή, και πως εκείνος θα γινόταν το σύμβολο όλων εκείνων των ανθρώπων που κατορθώνουν να δουν πέρα από τα προσωπικά τους συμφέροντα και τις ατομικές τους επιθυμίες, προσφέροντας τον εαυτό τους σε μια ιδέα, σ' έναν αγώνα. Πίσω από την πράξη αυτοθυσίας του Αυξεντίου κρύβεται μια σκοτεινή πτυχή του Αγώνα, η οποία αποκαλύπτεται στο σημερινό Χρονικό μέσα από την επίμοχθη μελέτη του ερευνητή Λεωνίδα Λεωνίδου, πως τον δρόμο προς τον Μαχαιρά χάραξαν όχι μία, μα δώδεκα προδοσίες.

Βαλάντω Κωνσταντίνου

¹ Παράφραση του «Αποχαιρετισμού» του Γιάννη Ρίτσου.

Ταυτότητα

Ιδιοκτησία:

Εκδόσεις ΑΡΚΤΙΝΟΣ ΛΤΔ

Εκδότης:

Γιάννης Παπαδόπουλος

Διευθυντής:

Διονύσιος Διονυσίου

Έρευνα / επιμέλεια:

Βαλάντω Κωνσταντίνου

Υπεύθυνη Διαφήμισης:

Βάσω Κομνηνού

Διαφήμιση:

Γιούλα Μεττή, Μιχάλης

Γεωργίου, Λάκης Σοφοκλέους

Σελίδωση /

Διαχωρισμός χρωμάτων:

S.O. Entypo Services

Περιεχόμενα

04. Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ ΣΤΟΝ ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟ

07. Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΣΤΑ ΣΠΗΛΙΑ

08. Η ΤΡΙΠΛΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΣΤΗ ΖΩΠΗΓΗ

12. ΟΙ ΚΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΤΗΣ ΤΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ ΣΤΟΝ ΜΑΧΑΙΡΑ

19. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΒΡΕΤΑΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ο Λεωνίδας Λεωνίδου είναι ερευνητής και συγγραφέας και ζει στο Λονδίνο. Εζησε ως παιδί τον αγώνα της ΕΟΚΑ, ερεύνησε για δεκαετίες πρωτογενείς πηγές και συνέλεξε προφορικές μαρτυρίες, οι οποίες συνέδραμαν στην καταγραφή γνωστών και άγνωστων πτυχών του Απελευθερωτικού Αγώνα. Σχετικά έργα του είναι τα «Γεώργιος Γρίβας Διγενής - Βιογραφία» (4 τόμοι), «Χρονολόγιον Αγώνος ΕΟΚΑ» (2 τόμοι) και «Ο τελευταίος δραπετής».

Η ηρωική αυτοθυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου αποτελεί ένα από τα συγκλονιστικότερα παραδείγματα του 20ού αιώνα αφιερωμένα στο ιδανικό της ελευθερίας. Μετά από μακροχρόνια έρευνα των πτυχών του αγώνα της ΕΟΚΑ, μέσα από τη μελέτη βρετανικών εγγράφων και άλλων πρωτογενών πηγών, γραπτών και προφορικών, επιχειρούμε να παραδώσουμε μια καταγραφή των συγκυριών που οδήγησαν στον εντοπισμό του κρησφύγετου του Αυξεντίου στα βουνά του Μαχαιρά. Οι υπό μελέτη μαρτυρίες και πηγές μάς επιτρέπουν να κατονομάσουμε τους καταδότες του Αυξεντίου και των συντρόφων του, από την έναρξη του αγώνα μέχρι και τον θάνατό του, αλλά και την αλυσίδα προδοσίας που οδήγησε στο μαρτυρικό του τέλος.

Ο Γρηγόρης Αυξεντίου (Ζήδρος) ανήκε στους ελάχιστους άνδρες της ΕΟΚΑ που μυήθηκαν από τον ίδιο τον Γεώργιο Γρίβα (Διγενή) το βράδυ της 20ής Ιανουαρίου 1955 στο χωριό Λύση, χωρίς να πάρει τον όρκο της οργάνωσης, αλλά δίνοντας μονάχα τον λόγο του ως Έλληνας αξιωματικός. Αμέσως μετά, ο Διγενής ανέθεσε στον Αυξεντίου τον τομέα Αμμοχώστου και την 1η Απριλίου του 1955 τον διέταξε να ανατινάξει τις βρετανικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις στη Δεκέλεια. Η επιχείρηση απέτυχε και την επομένη ο Αυξεντίου επικηρύχθηκε από την Αστυνομία αρχικά για το ποσό των £250 και στη συνέχεια για το ποσό των £5.000. Ο Διγενής ακολούθως του ανέθεσε τον τομέα Κερύνειας και Καρπασίας, στον οποίο εντάσσονταν και τα χωριά του Πενταδακτύλου. Εκεί, ο Αυξεντίου μαζί με άλλους αντάρτες κατασκεύασαν μια σειρά κρησφύγετων για την απόκρυψη των ιδίων, εφοδίων και όπλων.

Μήνες ακόμη πριν από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα, που στόχευε στην αποτίναξη του βρετανικού ζυγού, ο αρχηγός της ΕΟΚΑ Γεώργιος Γρίβας ήρθε αντιμέτωπος με το πρόβλημα της προδοσίας, της παροχής δηλαδή πληροφοριών προς τις αρχές για τον ίδιο, την οργάνωση και τη δράση των μελών της, από συνεργάτες των Άγγλων. Οι λόγοι που οδηγούσαν τους πληροφοριοδότες στην αποκάλυψη μυστικών της οργάνωσης στις αποικιακές αρχές ποίκιλλαν: κάποιοι ανήκαν στις τάξεις της δημόσιας υπηρεσίας, και ιδιαίτερα της Αστυνομίας, και πίστευαν πως οι ενέργειες της ΕΟΚΑ στρέφονταν ενάντια στα επαγγελματικά ή προσωπικά τους συμφέροντα. Άλλοι δεν συμμερίζονταν της ιδεολογίες της ΕΟΚΑ. Κάποιοι για λόγους οικονομικούς αποδέχονταν τις δωροδοκίες των Άγγλων (όπως χρήματα, μεταφορά των ιδίων και των οικογενειών τους στην Αγγλία, παροχή κατοικίας και επιδόματος). Άλλοι υπέκυπταν μετά από τα βασανιστήρια έχοντας φτάσει ή ξεπεράσει τα όρια της αντοχής τους. Τέλος, κάποιοι αποκάλυπταν μυστικά της ΕΟΚΑ σε φίλους ή γνωστούς είτε από αφέλεια είτε για να κομπάσουν ή να φανούν σπουδαίοι.

Οι φόβοι του Διγενή ότι η προδοσία θα μπορούσε να εκτροχιάσει τον Απελευθερωτικό Αγώνα επαληθεύτηκαν στην περίπτωση του Γρηγόρη Αυξεντίου, του οποίου οι κινήσεις, η δράση και τελικά η ίδια του η ζωή κινδύνευαν από προδοσίες. Πιο κάτω αναφέρονται οι κρίκοι της αλυσίδας της προδοσίας του Γρηγόρη Αυξεντίου από τις αρχές του αγώνα μέχρι τον θάνατό του, στις 3 Μαρτίου 1957.

Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ ΣΤΟΝ ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟ

Το Σεπτέμβριο του 1955, ο Αυξεντίου με την ομάδα του βρίσκονταν σ' ένα δημέρι πάνω από τη Χάρτζια στον Πενταδάκτυλο. Πληροφορήθηκε τότε από τον Παπανικόλα Παναγή πως έκρυβε στο σπίτι του

ΑΜΟΙΒΗ £250

Ἡ Ἀστυνομία ἀδμοινεῖ νὰ ἀναγνῶσθαι τὸ πρόστασιν, τοῦ ὁποῦν ἡ φωτογραφία, τὸ ὄνομα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ δίδονται κατωτέρω καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦν ἐπιθυμῇ νὰ συναντήσῃ ἐν στήθι μετὰ τὰς δυναμιτικὰς διαπραγματίας, αἱ ὁποῖαι διαπραγματεύσων ἐν Ἀπικασίᾳ καὶ ἄλλοις κατὰ τὴν 1ην Ἀπριλίον, 1955, καὶ κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας.

Γρηγόρης Παῦλος ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ ἢ ΑΥΞΗΣ ('Αντιγόνης'). Ἐλατὴς ἡλικίας 35 ἔτων καὶ ὄψεως ὁ ποδῶν καὶ ὁ ἰστίου. Ἀπαλῆς σωματικῆς διαπλάσεως, μετὰ μαύρα μαλλιά, με ἀνεγχερόντος, με στήθιν, μαύρον μύστακα. Φορεῖ ἱνδικιανὸν ἀπὸ κατὰ κατὰ. Ἐργάζεται ὡς ὁδηγὸς ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων.

Τὸ πρόστασιν τοῦτο ἀναγνώσων ἐκ τῆς οἰκίας του τῆς 31ης Μαρτίου, 1955 καὶ δὲν ἐπιστρέφει ἔκδοτι.

Ἀμοιβὴ ἐκ £ 250 θὰ δοθῇ εἰς τὸν πρόστασιν, τὸ ὁποῖον θὰ παρασχεῖ πληροφορίαν, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ δοθῇ ἡ Ἀστυνομία νὰ ἀνέλθῃ καὶ συναντήσῃ τὸν ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ. Οἱ ἀδελφοὶ πληροφορία πρέπει νὰ δοθῇ ἀπὸν χρονιστὸν εἰς τὸ Τμήμα Ἀνιχνεύσεως, Ἐγκλημάτων, Ἀγγλικῶν Ἀστυνομίας Ἀπικασίας, ἢ εἰς οἰονδήποτε Ἀστυνομικὸν Σταθμὸν.

ΠΑΣΑ ΔΟΘΕΝΣΟΜΕΝΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΘΑ ΘΕΩΡΗΤΑΙ ὡς ἈΚΡΩΣ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ.

Γ. Χ. ΡΟΜΠΙΝΣ.

Διοικητὴς τῆς Ἀστυνομίας

Προειδοποίησις: — Τὸ παρὸν εἶναι ἰσχυρὸς γνωστοποίησις ἐν τὸς τῆς ἡμετέρας τοῦ Ἀσπύρου 93 τοῦ Πεντικῶ Κώδικος, Κεφ. 13. Οἱ ἀδελφοὶ πρόστασιν, τὸ ὁποῖον ἰσχυρῶς καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἰσχυροδότησεως ἔχει στήθι, παραποροφῶσι ἢ καταστρέφει τὴν γνωστοποίησιν τοῦτον, ὁποῖα εἰς τὸς παρὸν πρόστασιν καὶ ἡ πολιτικὴς, αἱ ὁποῖαι προσκοίνωνται ὑπὸ τοῦ ὡς ἀνω ἀναγερομένου ἀπὸ τοῦ Νέου.

Η πρώτη επικήρυξη του Γρηγόρη Αυξεντίου. Πηγή:
Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

ΑΜΟΙΒΗ REWARD

£ 5,000

Ποσόν £ 5.000 πέντα χιλιάδων λιρών θα καταβληθή εις μετρητά ως άροχή εις οποιόνδήποτε πρόσωπον τό άποίων ήδελι παράσχη πληροφορίας άνευμίνας να οδηγήσουν εις την άρκαδιαν και άλλων (ωνταυτά ή νεκρού του ίπικηραγγένου τροποκράτου επί άρμαρχητού της Ε.Ο.Κ.Α. πρώην έλλιαμτικού του Έλληνικού Στρατού)

ΓΡΗΓΟΡΗ ΠΙΕΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Η δεύτερη επικήρυξη του Γρηγόρη Αυξεντίου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

στη Χάρτζια κάποιον Πέτρο Χατζημιτσά, ο οποίος δραπέτευσε από τις Κεντρικές Φυλακές και ζητούσε την προστασία της οργάνωσης.²

Ο Χατζημιτσάς ήταν εγκληματικό στοιχείο, πρώην αστυνομικός, από τη Λεμεσό, ο οποίος είχε καταδικαστεί επανειλημμένα σε φυλάκιση για ποινικά αδικήματα και τον βάραιναν συνολικά 24 κατηγορίες. Στη φυλακή είχε πείσει τον πολιτικό κατάδικο Σωκράτη Λοϊζίδα πως ήταν μέλος της ΕΟΚΑ και πως αν τον βοηθούσε να δραπετεύσει θα παρείχε όπλα στην οργάνωση, τα οποία είχε κρύψει στη Λεμεσό. Ο Λοϊζίδης έστειλε σχετικό μήνυμα στον τομεάρχη Λευκωσίας και όταν ο Χατζημιτσάς μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο για μια μικρή εγχείρηση, μέλη της ΕΟΚΑ τον βοήθησαν να δραπετεύσει.

Ο Χατζημιτσάς αποτελούσε μέρος ενός έξυπνου σχεδίου, με

εμπνευστή τον στενό συνεργάτη των Άγγλων, αστυνόμο Κυριάκο Αριστοτέλους, γνωστό με το υποκοριστικό Κυριακούι.³ Πιο πριν είχε συλληφθεί ο Μιχαήλ Καραολής στην περιοχή Τζιάους - Λευκονόικου με προορισμό του τον Πενταδάκτυλο για να ενταχθεί στην ομάδα του Αυξεντίου προς τον οποίο μετέφερε και σχετικό σημείωμα. Αφού ο Καραολής είχε συλληφθεί προτού φτάσει στον προορισμό του, το σχέδιο προνοούσε να ακολουθήσει ο Χατζημιτσάς την ίδια πορεία με τον Καραολή ώστε να εντοπίσει ο ίδιος τον Αυξεντίου. Έτσι αντί ο Χατζημιτσάς να πάει στη Λεμεσό, κατευθύνθηκε προς την Κυθρέα και ανέβηκε στη Χαλεύκα, όπου συνάντησε έναν αγροφύλακα από τον οποίο ζήτησε να τον οδηγήσει στον Αυξεντίου. Ο αγροφύλακας τον παρέδωσε στον παπά της Χάρτζιας, ο οποίος τον κράτησε στο σπίτι του, ενώ παράλληλα ειδοποίησε τον Αυξεντίου.

² Με βάση μαρτυρίες και συνεντεύξεις του Θάσου Σοφοκλήους στον συγγραφέα (Απρίλιος-Ιούνιος 2020).

³ Ο Κ. Αριστοτέλους εκτελέστηκε από άνδρες της ΕΟΚΑ στις 15

Απριλίου 1956 στην κλινική του Κώστα Παρασκευαΐδη κατά την επίσκεψη της συζύγου του που ήταν στην κλινική.

● **Φωτογραφία του Γρηγόρη Αυξεντίου με τη στολή του αξιωματικού.** Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Ο Αυξεντίου ζήτησε ενημέρωση από τη Λευκωσία για το ποιόν του Χατζημιτσή, και αφού πληροφορήθηκε πως ήταν γνώριμος του Σωκράτη Λοϊζίδη από τις φυλακές και πως δραπέτευσε με βοήθεια της οργάνωσης, δέχθηκε τον Χατζημιτσή στο λημέρι τους και ενημέρωσε αμέσως τον Διγενή.

Ο Γρίβας, μετά από επιστολή του Αυξεντίου, ενημερώθηκε από πληροφοριοδότες της ΕΟΚΑ, που εργάζονταν στη Σπέσιαλ Μπραντς (Special Branch) του Αρχηγείου της Αστυνομίας, πως ο Χατζημιτσή ήταν εγκληματίας. Ο Διγενής ενημέρωσε τον Αυξεντίου, επιπληττοντάς τον που αποδέχθηκε τον Χατζημιτσή στην ομάδα του, χωρίς προηγουμένως να ζητήσει έγκριση από τον ίδιο. Διέταξε την απομάκρυνσή του από το λημέρι φροντίζοντας να μην αποκαλυφθούν σημαντικά μυστικά της οργάνωσης στον Χατζημιτσή. Ο Αυξεντίου παρά τις ανησυχίες που του προκάλεσε η επιστολή του Διγενή, δεν ήταν βέβαιος πως ο Χατζημιτσή ήταν προδότης, γι' αυτό και όταν πέντε από τα επτά μέλη της ομάδας υποστήριξαν πως έπρεπε να εκτελεστεί γιατί ήταν επικίνδυνος απέρριψε την εισήγησή τους.

Ο Αυξεντίου ανέμειξε ενεργά τον Χατζημιτσή στην οργάνωση, επιτρέποντάς του να συμμετάσχει στην επίθεση της ομάδας του εναντίον του αστυνομικού σταθμού Λευκονοίκου, στις 4 Οκτωβρίου 1955. Επιπρόσθετα, για να τον εμπλέξει περισσότερο στον αγώνα αποφάσισε να τον στείλει σε αποστολή εκτέλεσης ενός πράκτορα των Άγγλων στην Κυθρέα μαζί με τον Θάσο Σοφοκλέους (Ξάνθο). Λόγω της καταγωγής του Σοφοκλέους από την Κυθρέα δεν θα εμπλεκόταν άμεσα στην εκτέλεση, η οποία θα γινόταν από τον Χατζημιτσή στα καφενεία. Βάσει του σχεδίου, μετά την εκτέλεση του πράκτορα των Άγγλων, μέλη της οργάνωσης θα τον οδηγούσαν έξω από το χωριό, όπου θα τον περίμενε ο Σοφοκλέους. Ο Χατζημιτσήs ωστόσο αντί να εκτελέσει τον προδότη έφυγε για τη Λεμεσό.

Στις 20 Οκτωβρίου 1955 ο Διγενής ενημερώθηκε για τις συνθήκες διαφυγής του Χατζημιτσή από την αναφορά του ίδιου του Αυξεντίου, στην οποία αναλάμβανε όλη την ευθύνη για ό,τι έγινε. Η έκθεση ολοκληρωνόταν με την ακόλουθη φράση: «Η ευθύνη μου είναι βαρυτάτη και θα δεχθώ οιασδήποτε κυρώσεις θελήσετε να μου επιβάλλετε». Ο αρχηγός της ΕΟΚΑ με αυστηρή

διαταγή έπαυσε τον Αυξεντίου από τομεάρχη Κερύνειας - Καρπασίας και διοικητή της ομάδας Πενταδακτύλου και του ζήτησε να παραδώσει τη διοίκηση των ανταρτικών ομάδων στον Θάσο Σοφοκλέους. Ο Σοφοκλέους αήλη και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, με επιστολή προς τον αρχηγό τους, παρακάλεσαν θερμά για την αναθώρηση της απόφασής του. Ο Διγενής, που διαισθανόταν τις συνέπειες και τους κινδύνους που διέτρεχε η οργάνωση από μια πιθανή προδοσία του Χατζημιτσά, απάντησε ήλαωνικά προς τον Ξάνθο: «Αποδέχεσαι, κύριε, ναι ή ου;»

Στις δύσκολες στιγμές που διένυε ο «Ζήδρος», η ομάδα του Πενταδακτύλου και κατ' επέκταση η οργάνωση αναδείχθηκαν για ακόμα μία φορά το υψηλό ήθος, η αξιοπρέπεια και η ανθρωπιά του Αυξεντίου. Αποδέχτηκε αγόγγυστα και με παραδειγματική -στρατιωτική- πειθαρχία τη διαταγή του αρχηγού και υπερασπίστηκε τη στάση του τονίζοντας πως για την επιτυχή έκβαση του αγώνα ήταν απαραίτητες η στρατιωτική πειθαρχία και η υπακοή.

Δέκα μέρες αργότερα (27 Οκτωβρίου) οι φόβοι του Γρίβα επαληθεύτηκαν. Ο Χατζημιτσάς παρουσιάστηκε στην Αστυνομία και αποκάλυψε όλα όσα γνώριζε για την ΕΟΚΑ, για τα λημέρια και την ομάδα του Αυξεντίου στον Πενταδάκτυλο. Στις 29 Οκτωβρίου οι Άγγλοι με οδηγό τους τον Χατζημιτσά διεξήγαγαν μεγάλη στρατιωτική επιχείρηση στην περιοχή. Έκαναν εξονυχιστικές έρευνες σ' ολόκληρο τον Πενταδάκτυλο με τη βοήθεια 3.000 στρατιωτών, μηχανοκίνητων και ελικοπτέρων. Οι απόψεις της ΕΟΚΑ σε στρατιωτικό υλικό ήταν τεράστιες.

Ο Διγενής και η ομάδα των αγωνιστών που ήταν δίπλα του παρακολουθούσαν με αγωνία την καταδίωξη των ανταρτών του Πενταδακτύλου, που διασώθηκαν μετά από την παρέμβαση του Κυριάκου Μάτση (Μιλτιάδη) και του Παύλου Παυλάκη (Τομπάζη). Με διαταγή του προς τον Μάτση ο Διγενής ζήτησε να μεταβεί η ομάδα από τον Πενταδάκτυλο στο Τρίκωμο μέχρι να περάσει ο κίνδυνος. Ο Διγενής ενημερώθηκε για την προδοσία του Χατζημιτσά από τον αστυνομικό Παύλο Στόκκο, ο οποίος εργαζόταν στη Σπέσιαλ Μπραντς αήλη ήταν μέλος της οργάνωσης. Ο αρχηγός της ΕΟΚΑ, εκτιμώντας αυτήν την υπηρεσία του Στόκκου, του διαβίβασε έπαινο και του ζήτησε να αποστείλει απευθείας στον ίδιο όλες του τις εκθέσεις χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο «Αρματωλός».

Ο Διγενής, παρά την οργή του, ζήτησε από τον Αυξεντίου να τον συναντήσει στα βουνά του Τροόδους. Από τις αρχές Δεκεμβρίου του 1955 ο Γρηγόρης Αυξεντίου βρισκόταν στα Σπήλια μαζί με τον Διγενή, ως επικεφαλής μίας εκ των τριών αντάρτικων ομάδων που συνόδευαν τον αρχηγό της ΕΟΚΑ.

Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΣΤΑ ΣΠΗΛΙΑ

Στις 5:00 το πρωί της 11ης Δεκεμβρίου 1955, μέσα σε πυκνή ομίχλη τα μεγάφωνα του αγγλικού στρατού ανακοίνωναν πως το χωριό Σπήλια βρισκόταν υπό κατ' οίκον περιορισμό. Τα λημέρια του Διγενή και των ανταρτών του βρίσκονταν σε μια βουνοκορφή, περίπου 2 χλμ. βόρεια του χωριού. Η τοποθεσία των λημεριών της ΕΟΚΑ αποκαλύφθηκε στους Βρετανούς από δύο προδότες, όπως αναφέρει ο Διγενής: «Εκείνοι οι οποίοι επρόδωσαν τις θέσεις μας ήσαν ο δασοφύλακας Κώστας Ζαβρός, όστις εξετελέσθη υπ' ημών ανευρεθείσης επ' αυτού επιταγής της κυβερνήσεως εκ ληρών 400, καθώς και εις εκ της οικογενείας Φάντη...».

Όταν στις 10:00 το πρωί δύο στρατιωτικά αυτοκίνητα κατευθύνθηκαν από τα Σπήλια προς τα Καννάβια, ο Διγενής διέταξε αυστηρή παρακολούθηση και ετοιμότητα. Στις 11:00 το πρωί οι αντάρτες, που είχαν πάρει θέσεις μάχης προς την κατεύθυνση των Σπηλιών, είδαν ανιχνευτικό σκύλο να έρχεται από τη βόρεια

Φωτογραφία του Γρηγόρη Αυξεντίου με τη στολή του αξιωματικού. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Φωτογραφία του Γρηγόρη Αυξεντίου μεταμφιεσμένου σε μοναχό. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Ο ηγούμενος της Μονής Μαχαιρά Ειρηνάιος. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

πλευρά του χωριού. Ο Διγενής διέταξε τον Λάμπρο Καυκαλιλίδη να κρύψει μέσα σε φιάλη διάφορα έγγραφα και να τα θάψει στο έδαφος. Έδωσε στη συνέχεια οδηγίες στον Αυξεντίου να πάει με τρεις άντρες σε παρατηρητήριο προς την κατεύθυνση των Σπηλιών για να ελέγχει τις κινήσεις στην περιοχή, ενώ ο ίδιος με τους υπόλοιπους άντρες προχώρησαν βορειότερα προς την τρίτη σπηλιά. Εκεί περίμεναν για δύο-τρεις ώρες όταν ριπές αυτόματων όπλων ακούστηκαν στις 3:00 το απόγευμα, καθώς η πρώτη ομάδα Άγγλων στρατιωτών πλησίασε το παρατηρητήριό τους. Επειδή το Μπρεν (Bren) της ομάδας έπαθε εμπλοκή, ο Αυξεντίου διέταξε υποχώρηση προς το τρίτο λημέρι, μέσα στα καταιγιστικά πυρά των Άγγλων. Ενώ όμως υποχωρούσαν, ο Αυξεντίου άλλαξε κατεύθυνση και σε λίγο ακούστηκαν οι ριπές του όπλου του και αμέσως η χαράδρα άρχισε να δονείται από καταιγιστικά πυρά.

Στο τρίτο λημέρι ο Διγενής, ο οποίος περίμενε μαζί με άλλους αντάρτες, ανήσυχος για την τύχη του Αυξεντίου, διέταξε δύο άντρες να κινηθούν προς τα πίσω για να τον εντοπίσουν αλλιά μάτια. Ο αρχηγός αποφάσισε τότε να κατευθυνθούν προς την Κακοπετριά λέγοντας «ο Θεός *as είναι μαζί του Ζήδρου... αυτός ξέρει τι να κάνει*».

Έτσι, άρχισε η πορεία διαφυγής προς τα βορειοδυτικά μην έχοντας άλλη επιλογή, αφού στα νότια και βορειοανατολικά παρατηρήθηκαν κινήσεις στρατιωτών. Όταν ο Αυξεντίου συνειδητοποίησε την υπεροχή των Άγγλων, αποφάσισε να κατέβει στη χαράδρα

για να τους χτυπήσει από τα νώτα ώστε να δώσει χρόνο στον αρχηγό του και στους άλλους αντάρτες να διαφύγουν. Μόλις όμως κατηφόρισε αντιλήφθηκε πως δύο ομάδες στρατιωτών ανέβαιναν στις ράχες αριστερά και δεξιά της χαράδρας. Έριξε τότε μια ριπή προς τη μία ομάδα και μία προς την άλλη. Οι Άγγλοι βέβαιοι πια για την παρουσία ανταρτών, χωρίς όμως να μπορούν να τους διακρίνουν λόγω της πυκνής ομίχλης, άρχισαν να αλληλοπυροβολούνται με αποτέλεσμα να υπάρξουν νεκροί και πολλοί τραυματίες.

Ο Αυξεντίου με την αυτοθυσία του έδωσε τη δυνατότητα διαφυγής και διάσωσης του Διγενή και ολόκληρης της αντάρτικης ομάδας. Ο ίδιος διέφυγε μέσα από τη χαράδρα ανατολικά προς τα Καννάβια, και έφτασε νύχτα με βροχή και καταιγίδες στην Αγία Ειρήνη και ακολούθως στο σπίτι του παπα-Αλέξανδρου. Εκεί, έμεινε τρεις νύχτες στην εκκλησία του χωριού, ενώ τη μέρα κρυβόταν στο δάσος για περισσότερη ασφάλεια. Το τέταρτο βράδυ, που ήταν σκοτεινό και βροχερό και παρά τις προσπάθειες του παπα-Αλέξανδρου να τον πείσει να αλληλέγγυος, ο Αυξεντίου έφυγε προς τα Λαγουδερά.

Η ΤΡΙΠΛΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΣΤΗ ΖΩΠΗΓΗ

Τα Χριστούγεννα του 1956, ο Αυξεντίου κάλεσε στο σπίτι του παπα-Χριστόδουλου στον Αγρό τους αντάρτες της περιοχής, οι οποίοι κατασκεύαζαν τις χειροβομβίδες. Εκεί συμμετείχαν σε μουσικό δείπνο, τραγούδησαν πατριωτικά τραγούδια και χόρεψαν. Ύστερα χωρίστηκαν σε τρεις μικρότερες ομάδες και

● **Φωτογραφικό στιγμιότυπο με προδότες κουκουλοφόρους.** Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

ακολούθησαν διαφορετική κατεύθυνση με προορισμό κρησφύγετα σε διάφορα χωριά. Ο Αυξεντίου μαζί με τους Μάκη Γεωργάλη, Φειδία Συμεωνίδη, Αντώνη Παπαδόπουλο, Αυγούστη Ευσταθίου και Ανδρέα Στυλιανού αναχώρησαν για τη Ζωοπηγή Πιτσιλιάς προς τα νότια και κατέληξαν στο σπίτι του Μηνά Κ. Μηνά.

Στις 30 Δεκεμβρίου 1956, από το πρωί μέχρι και το μεσημέρι ο στρατός διεξήγαγε έρευνες στο χωριό ανεπιτυχώς. Μετά τα μεσάνυχτα της 31ης προς Πρωτοχρονιά του 1957 έφτασε ένα ιδιωτικό ταξί με πέντε επιβάτες έξω από το σπίτι του πατέρα του Μηνά, Κωνσταντίνου, που βρισκόταν δίπλα. Ο Αυξεντίου που εκείνη την ώρα εκτελούσε καθήκοντα φρουρού έστειλε τον Μηνά να ελέγξει την κατάσταση, ο οποίος πλησιάζοντας βρέθηκε αντιμέτωπος με πέντε οπλισμένα άτομα: δύο Τούρκους επικουρικούς και τους Ελληνοκύπριους **Θεόδωλο Κυριάκου** από τα Χανδριά, **Νίκο Βανέζη Τσούκα** από τον Λιμνάτη και **Ανδρέα Αντωνιάδη Κεραυνό** από το Φοινί, οι οποίοι βρίσκονταν στην υπηρεσία των Βρετανών. Ένας από τους πέντε είπε στον Μηνά ότι ήρθαν δέχθεν να προειδοποιήσουν τον Αυξεντίου και την ομάδα του που κρύβονταν στο χωριό να φύγουν, γιατί σε δέκα λεπτά θα ερχόταν ο στρατός για έρευνα. Ο Μηνάς κατάλαβε την παγίδα και τότε οι πράκτορες των Άγγλων άρχισαν να τον απειλούν και τον χτυπούν. Ο Μηνάς άρχισε να φωνάζει «βοήθεια» για να ακούσει ο Αυξεντίου και οι σύντροφοί του. Στο κάλεσμα του Μηνά έτρεξε κοντά του αμέσως η αδελφή του. Μόλις ο Αυξεντίου αντιλήφθηκε τα γεγονότα πήρε το αυτόματό του και βγήκε με

σκοπό να εξουδετερώσει τους προδότες, ενώ ο Μάκης Γεωργάλης τον ακολουθούσε. Όταν ο Αυξεντίου έφτασε στην άκρη του δρόμου δέχτηκε τα πυρά Τούρκου επικουρικού από την απέναντι πλευρά αλλά με μία ρίψη τον άφησε νεκρό. Οι Άλλοι πράκτορες μπήκαν στο αυτοκίνητο κι έφυγαν πυροβολώντας. Η ομάδα του Γρηγόρη Αυξεντίου είχε ήδη διαφύγει την ίδια νύχτα προς την περιοχή Παπούτσα της Πιτσιλιάς. Η τρίτη αυτή προδοσία όχι μόνο άφησε τον Γρηγόρη Αυξεντίου τραυματισμένο στο πόδι από τα πυρά του Τούρκου επικουρικού αλλά και έναν από τους πιο αγνούς νέους της Κύπρου, τον Μάκη Γεωργάλη, νεκρό. Οι τελευταίες του λέξεις ήταν «Ζήτω η Ένωση...».

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗ ΖΩΟΠΗΓΗ

Από τη Ζωοπηγή στο Παλαιχώρι μέσω Παπούτσας

Φεύγοντας ο Αυξεντίου με τους άνδρες του από τη Ζωοπηγή το βράδυ της 31ης Δεκεμβρίου 1956 πήρε μαζί του και τον Μηνά για να μην τον συλλάβουν οι Άγγλοι. Πράγματι, πριν την Πρωτοχρονιά ισχυρές δυνάμεις του στρατού και της Αστυνομίας έζωσαν το χωριό, ερεύνησαν το σπίτι του Μηνά και ανακάλυψαν το κρησφύγετο.

Ο Αυξεντίου με τους άνδρες του πέρασαν από τον Άγιο Θεόδωρο και την ίδια νύχτα οδοιπορώντας έφτασαν στο απάτητο λημέρι της Παπούτσας, πάνω από το Παλαιχώρι, όπου διανυκτέρευσαν. Τη νύχτα της Πρωτοχρονιάς κατέβηκε πρώτα ο Αυξεντίου μόνος στο Παλαιχώρι, στο σπίτι του Ανδρέα Καραολή, στο οποίο κατασκευά-

Φωτογραφικό στιγμιότυπο με προδότες κουκουλοφόρους. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

στηκε κρησφύγετο κάτω από το δάπεδο ενός φούρνου. Λίγες ώρες μετά κατέφτασαν και οι άλλοι αντάρτες της ομάδας του Αυξεντίου. Σύμφωνα με μια μαρτυρία, εκεί στο Παλαιχώρι ήρθε ο **Γεώργιος Λοϊζίδης** (μετέπειτα γνωστός ως **Απόστρατος**) και μετέφερε ένα μήνυμα στον Αυξεντίου.

Στις 6 Ιανουαρίου 1957 ισχυρές δυνάμεις του αγγλικού στρατού απέκλεισαν το Παλαιχώρι και διενήργησαν εξαντλητικές έρευνες από σπίτι σε σπίτι. Ερευνήσαν εξονυχιστικά και το σπίτι του Ανδρέα Καρασλή, αλλά δεν ανακάλυψαν το κρησφύγετο κάτω από τον φούρνο.

Προς Ασκά, Φτερικούδι και στη Μονή Μαχαιρά

Μόλις τελείωσαν οι επιχειρήσεις στο Παλαιχώρι, ο Αυξεντίου με την ομάδα του έφυγαν για το Φτερικούδι μέσω Ασκά. Ενώ βρίσκονταν στο Φτερικούδι στο σπίτι του Αριστοτέλη Αγαπίου πληροφορήθηκαν στις 14 Ιανουαρίου ότι άρχισαν νέες έρευνες του στρατού στον Ασκά. Το βράδυ της 16ης Ιανουαρίου ο Αυξεντίου με τους άνδρες του ύστερα από ολονύκτια και οδοήμερη πορεία έφτασαν στη Μονή Μαχαιρά. Εκεί κατασκεύασαν ένα κρησφύγετο σε εξώστη του μοναστηριού, αλλά επειδή ο Αυξεντίου το θεώρησε επισφαλές μετακινήθηκαν στην περιοχή των Κιονιών, ψηλότερα από τη Μονή.

Παρέμειναν στην περιοχή μέχρι τα μεσάνυχτα της 24ης Ιανουαρίου, αφού νωρίτερα είχαν φτάσει στο μοναστήρι ο αστυνομικός **Λεύκιος Πατσαλίδης** και άλλα τέσσερα άτομα, δύο άντρες και δύο γυναίκες, από τη Λευκωσία. Ο Πατσαλίδης, με το αυτοκίνητό του, ενάντια στην εντολή του τομεάρχη Λευκωσίας Τσιάρτα να παραδώσει επιστολή με μήνυμα στον ρόχια της Αστυνομίας Κυριάκο Μιχαηλίδη (Καρπόζηλο) στην Κλήρου, κατευθύνθηκε προς τη Μονή Μαχαιρά με συνεπιβάτες τις Μαρούλα

Μαρκίδου και Αλίκη Στρογγυλιού, αλλά και τους αστυνομικούς Χριστόδουλο Μάμα και Κώστα Παφίτη. Ο τελευταίος γνώριζε πως εκεί βρισκόταν ο Αυξεντίου. Φτάνοντας στο μοναστήρι έδωσαν στον Αυξεντίου το σημείωμα που τον πληροφορούσε ότι θα γίνονταν μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές έρευνες στην περιοχή. Ο Αυξεντίου έκανε αυστηρή παρατήρηση στον Κώστα Παφίτη, τον οποίο γνώριζε, γιατί ήρθαν τόσο πολλοί να μεταφέρουν ένα μήνυμα. Ο Παφίτης εξήγησε ότι αυτό έγινε κατόπιν επιμονής του Πατσαλίδη.

Από τον Μαχαιρά σε Καπέδες, Αναλιόντα και ξανά στον Μαχαιρά

Μετά από αυτήν την πληροφορία, ο Αυξεντίου και οι άντρες του αναχώρησαν για το χωριό Καπέδες με οδηγό τους τον αγωγιάτη της μονής Πέτρο Φιλίππου. Διέμειναν για δύο νύκτες στο σπίτι του Γρηγόρη Νικόλα. Από εκεί κατευθύνθηκαν προς το χωριό Αναλιόντας και έμειναν στο σπίτι του κοινοτάρχη του χωριού Ηρόδοτου Χαραλάμπους και της Μελάνης Ηρόδοτου που ήταν έγκυος και είχε τέσσερα παιδιά, παρόλο που δεν υπήρχε κρησφύγετο. Εκεί, ο Αυξεντίου πληροφορείται τη σύλληψη του Γεωργίου Λοϊζίδη στα τέλη Ιανουαρίου, ο οποίος διετέλεσε μέλος της ομάδας του. Τη 13η και τελευταία μέρα της διαμονής τους, ένας λόχος Βρετανών στρατιωτών απέκλεισε το χωριό και άρχισαν έρευνες από σπίτι σε σπίτι. Ο Αυξεντίου κάλεσε τότε τον ιδιοκτήτη του μικρού ανωγίου όπου έμειναν οι έξι αγωνιστές και του είπε: «*Αν έρθουν να πάρεις τη σύζυγο και τα παιδιά σου και να φύγετε από το σπίτι γιατί εδώ θα γίνει μάχη*». Αλλά ο αγνός πατριώτης απάντησε: «*Δεν πρόκειται να φύγω, ούτε εγώ, ούτε η γυναίκα μου, ούτε τα παιδιά μου. Η τύχη η δική σας θα είναι και δική μας. Αν φύγω μπορεί να με υποψιαστούν οι Εγγλέζοι*».

Φωτογραφία του Αργύρη Καραδήμα. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Οι στρατιώτες έκαναν έρευνες σ' ολόκληρο το χωριό και στην οικία του Ηρόδοτου, της οποίας όμως ερεύνησαν μόνο το ισόγειο, χωρίς να ανέβουν στο ανώι όπου ο Αυξεντίου με τους άνδρες του είχαν πάρει θέση μάχης, γιατί ο αξιωματικός είδε στον τοίχο φωτογραφία του αδελφού του Ηρόδοτου, Χριστάκη Χαραλάμπους, που υπηρέτησε ως σμήναρχος της ΡΑΦ.

Ξανά πίσω στον Μαχαιρά

Αμέσως μετά τις έρευνες ο Γρηγόρης αποφασίζει, ένεκα ίσως του μεγάλου κινδύνου που αντιμετώπισε η οικογένεια που τους φιλοξενούσε, να φύγουν από τον Αναλιόντα και να επιστρέψουν στον Μαχαιρά, όπου έφτασαν στις 6 Φεβρουαρίου. Στην περιοχή Κιόνια, βόρεια του μοναστηριού, έμειναν τρεις βδομάδες στα εγκαταλειμμένα σπίτια του Δασονομείου κάτω από άσχημες καιρικές συνθήκες, υπομένοντας το ψύχος, τις βροχές ενώ την τροφοδοσία τους ανέλαβε η Μονή. Αρχικά, ένας μοναχός μετέφερε τα τρόφιμα και την αλληλογραφία, αλλά ο μοναχός δεν ήθελε να συνεχίσει, γι' αυτό και ο Αυξεντίου ζήτησε από τον ηγούμενο Ειρηναίο να αναθέσει την αποστολή στον αγωγιάτη Πέτρο Φιλίππου.

Γύρω στις 20 Φεβρουαρίου 1957 ο Αυξεντίου έστειλε στη Λευκωσία τον Μηνά Μηνά από τη Ζωοπηγή επειδή ήταν παντρεμένος και με οικογένεια. Στις 21 Φεβρουαρίου 1957 επισκέφθηκε τον Αυξεντίου στο μοναστήρι ο γιατρός Τσέλλης από τη Λευκωσία για να του περιποιηθεί τις τρεις πληγές στο αριστερό του πόδι. Κατά το δείπνο, σε παρατήρηση του γιατρού για τα χαλαρά μέτρα ασφαλείας ο Αυξεντίου του απάντησε: «*Εμένα δεν με πειράζει αν δώσω τη ζωή μου τώρα για τον αγώνα. Έχω προσφέρει αυτό που μπορούσα να προσφέρω. Εκείνος που δεν πρέπει να πάθει τίποτε είναι ο αρχηγός. Εγώ διδάξα τα παιδιά πώς να πολεμούν. Τώρα πρέπει να τους διδάξω και πώς να πεθαίνουν...*».

Την τρίτη βδομάδα ο Αυξεντίου αποφάσισε να κατασκευάσουν κρησφύγετο, περίπου ένα χιλιόμετρο βορειοανατολικά του μοναστηριού, μέχρι να μπορέσει να κάνει διασπορά της ομάδας του. Πήρε την απόφαση να χωρίσει την ομάδα επειδή στις περιοχές της Πιτσιλίας και του Μαχαιρά κυκλοφορούσαν πληρωμένοι προδότες που κατέδιδαν στους Άγγλους τα κρησφύγετα και τα λημέρια των ανταρτών της ΕΟΚΑ.

Για την κατασκευή του κρησφύγετου, με άκρα μυστικότητα, οι καλόγεροι μετέφεραν τα υλικά από τη Λευκωσία στη Μονή, και από εκεί σε καθορισμένο σημείο, στη μισή περίπου απόσταση μεταξύ κρησφύγετου και μοναστηριού. Το κρησφύγετο κατασκεύαζαν οι αγωνιστές τη νύχτα, ενώ την ημέρα κρύβονταν μέσα στους θάμνους. Σε τρεις νύχτες έσκαψαν την πηλιά του βουνού, έκτισαν με πέτρες τις πλευρές του, έβαλαν κορμούς δέντρων -δοκάρια για τη στέγη- και από πάνω κάρφωσαν τις τσίγκινες λαμαρίνες, αλλά δεν πρόλαβαν να το καλύψουν. Την επομένη το πρωί είδαν τον αγωγιάτη της μονής Πέτρο Φιλίππου να οργώνει ένα χωράφι στην απέναντι πηλιά. Δημιουργήθηκε τότε στον Αυξεντίου και την ομάδα του το εξής δίλημμα: να συνεχίσουν την κάλυψη του κρησφύγετου δουλεύοντας την ημέρα με κίνδυνο να τους αντιληφθεί ο Πέτρος ή να το αφήσουν ακάλυπτο και να περιμένουν να νυχτώσει; Σε περίπτωση που έμενε ακάλυπτο υπήρχε κίνδυνος εντοπισμού του από στρατιωτικά ελικόπτερα και αεροσκάφη αναγνώρισης που πετούσαν συχνά πάνω από την περιοχή. Τελικά, ο Αυξεντίου αποφάσισε να καλυφθεί κατά τη διάρκεια της μέρας.

Όταν τέλειωσε το κρησφύγετο και οι αντάρτες πήγαν το βράδυ στη Μονή, ο Πέτρος Φιλίππου ρώτησε τον Αυξεντίου: «*Μα τι εκάμνετε σήμερα μάστρε; Εκάμνετε κρησφύγετο, να σας δει κανένας και να σας προδώσει...*». Ο Αυξεντίου του απάντησε ότι έκαναν κρύπτη για

● Φωτογραφία του Γεωργίου Λοϊζίδη, γνωστού με το παρατσούκλι **Απόστρατος**. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

τον όλο, αλλά ο Φιλίππου επέμενε ότι κατασκεύαζαν κρησφύγετο. Τότε ο Αυξεντίου του είπε με αυστηρό ύφος: «*Πέτρο μιλάς πολλή*». Εκτός από τους πέντε αντάρτες, το μόνο πρόσωπο που γνώριζε τη θέση του κρησφύγετου ήταν ο Πέτρος Φιλίππου, ο αγωγιάτης της μονής. Όταν το κρησφύγετο ήταν πια έτοιμο, ο Αυξεντίου αποφάσισε τον τρόπο διασποράς της ομάδας του. Για να γίνει πιο εύκολη η απόκρυψή τους ήδη έστειλε τον Μηνά Μηνά στη Λευκωσία. Ο Αυγουστής Ευσταθίου θα πήγαινε να συναντήσει τον Ροζοΐδη στην Πιτσιλιά. Ο Φειδίας Συμεωνίδης θα κατέβαινε στη Λευκωσία και ο Αντώνης Παπαδόπουλος στην Αμμόχωστο. Ο Αυξεντίου με τον Ανδρέα Στυλιανού θα πήγαιναν κι αυτοί στην Πιτσιλιά. Το βράδυ της 27ης Φεβρουαρίου 1957, οι πέντε αντάρτες κοιμήθηκαν για πρώτη φορά στο νέο τους κρησφύγετο προτού ο καθένας αναχωρήσει για τον προορισμό του.

ΟΙ ΚΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΛΥΣΙΔΑΣ ΤΗΣ ΤΕΛΙΚΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ ΣΤΟΝ ΜΑΧΑΙΡΑ

Μια συγκλονιστική αλληλουχία γεγονότων, με αφετηρία τις 18 Ιανουαρίου 1957, την οποία θα χαρακτηρίσουμε αλυσίδα της τελικής προδοσίας, απότοκα της οποίας ήταν ο αποκλεισμός της περιοχής, ο εντοπισμός του κρησφύγετου του Αυξεντίου και των τεσσάρων ανδρών της ομάδας του και τέλος ο μαρτυρικός θάνατος του Γρηγόρη Αυξεντίου. Οι κρίκοι και βασικοί παράγοντες αυτής της άθλιας αλυσίδας ήταν οι εξής:

1. Ο **Μιχαήλ Χριστοδούλου Φάντης** από τα Καννάβια, μέλη της οικογένειάς του και ο γαμπρός του **Ανδρέας Χριστοφί Πετεμερίδης** από το Ποτάμι, ο οποίος ήταν πληρωμένος συνεργάτης των Άγγλων. Οι πληροφορίες που έδωσαν

οδήγησαν στη σύλληψη στα Καννάβια τα ξημερώματα της 18ης Ιανουαρίου 1955 των ανταρτών **Χαράλαμπου Μπαταριά**, **Λεωνίδα Στεφανίδη** και **Αντώνη Αντωνά**.⁴ Ο Αυξεντίου με τους άνδρες του είχαν φτάσει την προηγούμενη μέρα στη Μονή Μαχαιρά.

2. Ο **Αντώνης Αντωνά**, μετά τη σύλληψη και τα βασανιστήρια που υπέστη στις Πλάτρες οδήγησε τους Άγγλους στο κρησφύγετο του Γεωργίου Μάτση στο Σαράντι στις 21 Ιανουαρίου, όπου συλλαμβάνονται εκτός από τον Μάτση και οι **Νίκος Γεωργίου** και **Αργύρης Καραδήμας**. Ο Καραδήμας γίνεται ο επόμενος προδότης των ομάδων της Πιτσιλιάς.

3. Ο **Αργύρης Γ. Καραδήμας** προδίδει στις 21 Ιανουαρίου 1957 στους Άγγλους το κρησφύγετο του Νίκου Σπανού στο Όμοδος όπου συλλαμβάνονται 7 άτομα, μεταξύ των οποίων ο **Γεώργιος Λοϊζίδης**, γνωστός ως Απόστρατος, που γίνεται ο επόμενος πληροφοριοδότης. Ο Αυξεντίου με τους άνδρες του βρίσκονταν τότε στο ύψωμα Κιόνια, βόρεια της μονής.

4. Ο **Γεώργιος Λοϊζίδης** (Απόστρατος) μετατρέπεται σε πληρωμένο συνεργάτη των Άγγλων και τους οδηγεί στα μέρη όπου βρήκε καταφύγιο ο Αυξεντίου με την ομάδα του. Ακολούθως ο **Καραδήμας** οδηγεί τους Άγγλους σε σπίτι στις Κάτω Πλάτρες όπου συλλαμβάνεται ο **Γιάννης Παύλου**, με το ψευδώνυμο **Πιπίνος**.

5. Ο **Γιάννης Παύλου** (Πιπίνος) γίνεται πληρωμένος συνεργάτης των Άγγλων και τους οδηγεί μαζί με τον Απόστρατο στους τόπους όπου είχε περάσει ο Αυξεντίου με την ομάδα του. Από τα τέλη Φεβρουαρίου οι δυο τους αλωνίζουν την περιοχή Μαχαιρά όπου επικεντρώνονται οι έρευνες του στρατού, σύμφωνα με τις πληροφορίες που έδωσε ο **Λεύκιος Πατσαλίδης**. Ο Πιπίνος μεταφέρθηκε από τους Άγγλους στην Αγγλία.

⁴ Μαρτυρίες και συνεντεύξεις Χαράλαμπου Μπαταριά στον συγγραφέα, Μάιος - Ιούνιος 2020.

Η κορυφή Κιόνια στα βουνά του Μαχαιρά. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

6. Ο **Λεύκιος Πατσαλίδης**, αστυνομικός, παρακούνοντας διαταγή του τομεάρχη Λευκωσίας Ανδρέα Τσιάρτα να μεταφέρει γραπτή προειδοποίηση για τον Αυξεντίου στον επόμενο σύνδεσμο Κυριάκο Μιχαηλίδη (Καρπόζηλο) στην Κλήρου, με δική του πρωτοβουλία στις 24 Ιανουαρίου 1957 μεταβαίνει με το αυτοκίνητό του και με 4 συνεπιβάτες στη Μονή Μαχαιρά όπου παραδίδουν το σημείωμα στον Αυξεντίου. Ο Αυξεντίου φεύγει από τη μονή προσωρινά και μεταβαίνει στους Καπέδες. Λίγο καιρό μετά ο Πατσαλίδης συλλημβάνεται και αποκαλύπτει στους Άγγλους πληροφορίες για την ΕΟΚΑ, με αποτέλεσμα συλλήψεις μελών στη Λευκωσία αλλά και την εστίαση των ερευνών του στρατού στην περιοχή Μαχαιρά.

7. Ο **Πέτρος Φιλίππου** από το Γούρρι ήταν ο αγωγιάτης της Μονής Μαχαιρά. Σύμφωνα με τα βρετανικά έγγραφα⁵, ο Φιλίππου έδειξε στους Άγγλους την τοποθεσία όπου είχε δει τον Αυξεντίου και τους συναγωνιστές του να σκάβουν. Ο Πέτρος Φιλίππου πήρε χρήματα και μεταφέρθηκε από τους Βρετανούς στην Αγγλία όπου έζησε και πέθανε.

8. Ο **Γιακουμής** από τη Λαζανιά, βοσκός της μονής, εμπλέκεται σε επεισόδιο με τον Αυξεντίου αλλά δεν φαίνεται ότι είχε δώσει πληροφορίες στους Άγγλους.

Λεπτομέρειες της αλυσίδας της τελικής προδοσίας που οδήγησε στον εντοπισμό και στον θάνατο του Αυξεντίου στον Μαχαιρά

1) Η παροχή πληροφοριών στους Άγγλους από τον **Μιχαήλ Χρ. Φάντη** και μέλη της οικογένειάς του από τα Καννάβια οδήγησε στη σύλληψη τριών ανταρτών, μεταξύ των οποίων ο **Αντώνης Αντωνά**.

Τις πρωινές ώρες της 18ης Ιανουαρίου 1957, Βρετανοί στρατιώτες μετά από πληροφορία συνέλαβαν στο χωριό Καννάβια τους Λεωνίδα Στεφανίδη, Χαράλαμπο Μπαταριά και **Αντώνη**

Αντωνά. Οι τρεις, που ήταν μέλη της αντάρτικης ομάδας του Γεώργιου Μάτση βρίσκονταν στα Καννάβια για να κατασκευάσουν κρησφύγετο στο σπίτι του Πολύβιου Αλέξανδρου Καβάτζα. Όταν ολοκληρώθηκε το κρησφύγετο στα Καννάβια, οι τρεις τους θα μετέβαιναν στα Σπήλια για να κατασκευάσουν εκεί άλλο κρησφύγετο. Ο Μάτσης με τα άλλα δύο μέλη της ομάδας του, τους Αργύρη Καραδήμα και Νίκο Γεωργίου, βρίσκονταν στο Σαράντι.

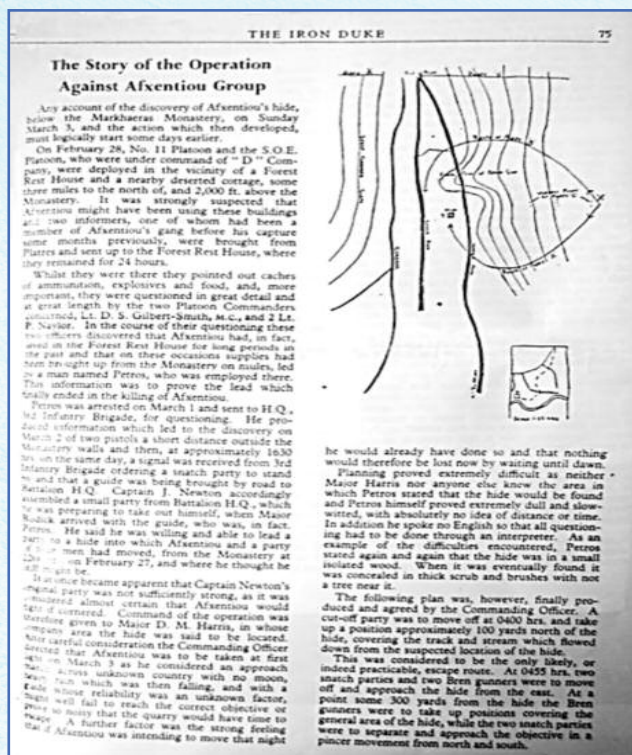
Στα Καννάβια, ο **Μιχαήλ Φάντης** και μέλη της οικογένειάς του παρακολουθούσαν τις κινήσεις μελών της ΕΟΚΑ και μόλις εντόπιζαν οποιαδήποτε ύποπτη κίνηση ειδοποιούσαν τον γαμπρό τους **Ανδρέα Χριστοφή Πεττεμερίδη** από το Ποτάμι, που ήταν συνεργάτης των Άγγλων στο κέντρο ανακρίσεων Πλατρών. Έτσι έγινε η κατάδοση των τριών ανταρτών, οι οποίοι είχαν ολοκληρώσει την κατασκευή του κρησφύγετου στις 17 Ιανουαρίου, γιορτή του Αγίου Αντωνίου, όταν τις αυγινές ώρες της επομένης συνελήφθησαν από αστυνομικούς με τη βοήθεια του αγγλικού στρατού. Κατά τη σύλληψή τους ο Μπαταριάς τραυματίστηκε από τα πυρά του Τούρκου αστυνομικού Ταϊλάτ, ο οποίος εργαζόταν στο κέντρο ανακρίσεων Πλατρών μαζί με τον προδότη Ανδρέα Αντωνιάδη Κεραυνό και τον Ανδρέα Χριστοφή Πεττεμερίδη, ο οποίος ήταν ξάδελφος του Μπαταριά.⁶

2) Ο **Αντώνης Αντωνάς** προδίδει την ομάδα Γ. Μάτση στο Σαράντι, με αποτέλεσμα να συλληφθεί ο **Αργύρης Καραδήμας**.

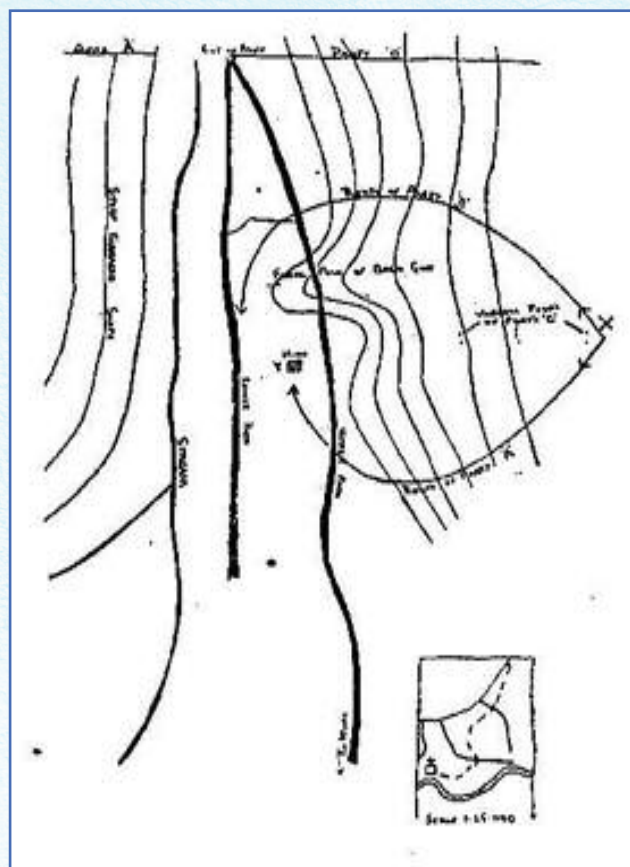
Ο ένας από τους τρεις συλληφθέντες στα Καννάβια, ο 17χρονος **Αντωνάκης Αντωνάς**, καταζητούμενος μαθητής γυμνασίου στην Αμμόχωστο, κατά τη σύλληψή του ομολόγησε πως ήταν μέλος της ΕΟΚΑ. Στο ανακριτικό κέντρο Πλατρών αφού βασανίστηκε ο Αντωνάς τελικά ομολόγησε τόπο όπου κρύβονταν τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας του Γεώργιου Μάτση και οδήγησε τους Άγγλους στο σπίτι του παπα-Χαράλαμπου στο Σαράντι στις 21 Ιανουαρίου.

⁵ Παρατίθενται στο παράρτημα βρετανικών πηγών.

⁶ Προφορική μαρτυρία Χαράλαμπου Μπαταριά, Μάιος 2020.

Φωτογραφία της πρώτης σελίδας της βρετανικής στρατιωτικής έκθεσης, η οποία τιτλοφορείται «Η ιστορία της επιχείρησης εναντίον της ομάδας Αυξεντίου». Στην έκθεση αναφέρεται λεπτομερώς ποιοι πρόδωσαν την κρυψώνα του Γρηγόρη Αυξεντίου και τον τρόπο που οι μονάδες του αγγλικού στρατού κινήθηκαν για να τον αποκλείσουν και να τον σκοτώσουν. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Σχεδιάγραμμα κινήσεων αγγλικού στρατού και σημείο Υ το οποίο υπέδειξε ο Πέτρος Φιλήππου μερικά μέτρα κοντά στο κρησφύγετο. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Εκεί, κατόπιν απειλών των Αγγλων πως θα ανατίναζαν οδόκληρο το σπίτι και θα σκοτώνονταν οι αντάρτες που βρίσκονταν μέσα, ο Αντώνης τους υπέδειξε το υπόγειο κρησφύγετο. Από αυτό βγήκαν οι Γεώργιος Μάτσος, Νίκος Γεωργίου και ο Ελληαδότης Αργύρης Γεωργίου Καραδήμας, ο οποίος μόλις εμφανίστηκε, με τα χέρια ψηλά άρχισε με σπασμένα αγγλικά να φωνάζει «Do not shoot. I am not EOKA. I English, whisky, women...»⁷. Οι Μάτσος και Γεωργίου μεταφέρθηκαν στο κέντρο ανάκρισης και βασανιστηρίων Πλατρών, όπου δέχτηκαν σκληρά βασανιστήρια, τα οποία προκάλεσαν τον θάνατο του Γεωργίου.

3) Ο Καραδήμας, ο οποίος βρέθηκε τυχαία τόσο στην Κύπρο όσο και μαζί με τους αντάρτες στο βουνό, οδήγησε στη συνέχεια την ίδια μέρα, 21 Ιανουαρίου, τους Αγγλους σ' ένα άλλο κρησφύγετο στο Όμοδος με αποτέλεσμα να συλληφθεί ο επόμενος προδότης Γεώργιος Λοιζίδης. Επικεφαλής πομπής στρατιωτικών αυτοκινήτων, ο Καραδήμας τα οδήγησε προς το Όμοδος, στο σπίτι του Άριστου, στο οποίο κρυβόταν η ομάδα του Νίκου Σπανού. Μόλις είδαν τα στρατιωτικά οχήματα να πλησιάζουν οι αντάρτες κατέβηκαν στο κρησφύγετο, κάτω από το τζάκι, και ο Άριστος άναψε φωτιά από πάνω. Όταν οι Αγγλοι έφτασαν στο συγκεκριμένο σπίτι ο επικεφαλής αξιωματικός διέταξε τον ιδιοκτήτη να σβήσει τη φωτιά, άνοιξε το στόμιο του κρησφύγετου και φώναξε στους αντάρτες που ήταν μέσα να παραδοθούν. Πρώτος βγήκε ο Νίκος Σπανός που ήταν ο ομαδάρχης και μετά ακολούθησαν οι Ποδύκαρπος

Γιωρκάτζης, Γιώργος Παλαιολόγος, Αντώνης Κυριάκου, Κυριάκος Κόκκινος, Γεώργιος Μιχαήλ και Γεώργιος Λοιζίδης.

Μόλις ο επικεφαλής Άγγλος αξιωματικός είδε τον Απόστρατο, είπε με ικανοποίηση: «Α! ο φονιάς του Μίτα». Ο Απόστρατος αναστατώθηκε γιατί πράγματι εκείνος είχε εκτελέσει τον προδότη Μίτα στην Κυπερούντα και από εκείνη τη στιγμή άρχισε η στενή συνεργασία του με τους Αγγλους.

4) Ο Γεώργιος Λοιζίδης από τα Χανδριά ήταν μέλος της ομάδας του Διγενή στα Σπήλια και έφερε το ψευδώνυμο «Φώκος» ενώσω ήταν μέλος της ΕΟΚΑ. Μαζί με τον Γρηγόρη Αυξεντίου στις 5 Δεκεμβρίου 1955 ανατίναξαν τον ηλεκτρικό μετασχηματιστή στον Καρβουνά. Είχε υπηρετήσει ως εθελοντής στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και έτσι είχε πείρα από όπλα.

Ο Γρηγόρης Νικόλα, που φιλοξενούσε τότε τον Αυξεντίου και την ομάδα του στην οικία του στον Αναγιόντα, αναφέρει ότι μετέφερε στον Γρηγόρη επιστολή. Στην επιστολή αναφερόταν πως προδόθηκαν οι δύο ομάδες του Γεωργίου Μάτσος, την προδοσία του Απόστρατου, ο οποίος αποκάλυψε τους τροφодότες του Αυξεντίου από τους Καπέδες, αλλά και τη μεταμφίεση του Αυξεντίου σε καλόγηρο και την προσθήκη γενειάδας και δοντιών μπροστά ώστε να μην αναγνωρίζεται.

5) Ο Γιάννης Παύλου με το ψευδώνυμο Πιπίνος συνελήφθη κι αυτός στις 21 Ιανουαρίου 1957. Μετά το Όμοδος, ο Καραδήμας οδήγησε τους Αγγλους σε κρησφύγετο σε ένα σπίτι στις Κάτω Πλάτρες όπου ήταν κρυμμένος ο Πιπίνος, ο

⁷ Μην πυροδοθείτε. Εγώ δεν είμαι ΕΟΚΑ. Εγώ Άγγλος. Ούισκι... γυναίκες.

Φωτογραφικό στιγμιότυπο μεταφοράς βενζίνης για πυρπόληση του κρησφύγετου του Γρηγόρη Αυξεντίου από τον αγγλικό στρατό. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

οποίος είναι ο επόμενος κρίκος της αλυσίδας της προδοσίας του Γρηγόρη Αυξεντίου, που μαρτύρησε όλες πληροφορίες γνώριζε για τις κινήσεις του Αυξεντίου στην περιοχή Μαχαιρά.

Οι Απόστρατος και Πιπίνος έγιναν πλέον στενοί συνεργάτες των Άγγλων. Κατέδωσαν όλους τους αγωνιστές, αλλιά και όσους φιλοξενούσαν καταζητούμενους ή είχαν κρησφύγετα στα σπίτια σε ολόκληρη την περιοχή της Πιτσιλίας. Οδήγησαν τους άνδρες της Σπείρας Μιραντς και τον στρατό στον Μαχαιρά και υπέδειξαν τα κρησφύγετα που χρησιμοποιούσαν ο Αυξεντίου και οι αντάρτες του για να αποκρύψουν όπλα και τρόφιμα. Αποκάλυψαν επίσης πως ο βοσκός Πέτρος Φιλιππου ήταν ο τροφοδότης της ομάδας του Αυξεντίου όταν διέμεναν στην περιοχή Κίονια του Μαχαιρά.

6) Στα τέλη Ιανουαρίου 1957 ο **Λεύκιος Πατσαλίδης**, αστυνομικός, παραβαίνοντας διαταγή του τομεάρχη, με δική του πρωτοβουλία μεταβαίνει στον Μαχαιρά με άλλους δύο αστυνομικούς και δυο γυναίκες από τη Λευκωσία για να μεταφέρει μήνυμα στον Αυξεντίου για τις επικείμενες έρευνες. Οι λεπτομέρειες έχουν ως ακολούθως:

Στα μέσα Ιανουαρίου 1957, ο Φανής Δημητρίου, υπαστυνόμος στον σταθμό της Πύλης Πάφου στη Λευκωσία και μέλος της ΕΟΚΑ, ειδοποίησε τον τομεάρχη Λευκωσίας Ανδρέα Τσιάρτα (Πολυνείκη) ότι οι Άγγλοι ετοίμαζαν μεγάλη επιχείρηση στο Τρόδος με στόχο την ανακάλυψη και εξάρθρωση των εκεί αντάρτικων ομάδων. Ο Τσιάρτας έστειλε αμέσως το μήνυμα σε όλες τις αντάρτικες ομάδες του Τρόδους να λάβουν μέτρα προφύλαξης. Στο Σαράντι βρισκόταν ο Γιώργος Μάτσος, στο Όμοδος ο Νίκος Σπανός και στη Μαραθάσα οι Πολύκαρπος Γιωρκάτζης και Μάρκος Δράκος. Στον Μαχαιρά κατέφυγε ο Γρηγόρης Αυξεντίου με τους αντάρτες του.

Το φακελάκι με το μήνυμα προς τον Αυξεντίου ο Τσιάρτας ανέθεσε στον αστυνομικό **Λεύκιο Πατσαλίδη**, επίσης μέλος της ΕΟΚΑ, με εντολή να το μεταφέρει στον επόμενο σύνδεσμο, που ήταν ο υπεύθυνος του αστυνομικού σταθμού Κλήρου, Ιοχία Κυριάκο Μιχαηλίδη. Αυτός μέσω άλλου συνδέσμου θα το έστειλε στον Αυξεντίου που ήταν στη Μονή Μαχαιρά.

Ο Πατσαλίδης όμως το βράδυ της 24ης Ιανουαρίου 1957⁸, παρακούοντας την εντολή αποφάσισε να μεταφέρει το μήνυμα ο ίδιος στον Αυξεντίου, παίρνοντας στο όχημά του τις Μαρούλλα Μαρκίδου και Αλίκη Στρογγυλού και τους αστυνομικούς Χριστόδουλο Μάμα και Κώστα Παφίτη. Αντί να πάνε στην Κλήρου πήγαν κατευθείαν στον Αυξεντίου.

Όταν έφτασαν, αφού ο Αυξεντίου διάβασε το μήνυμα, επέληξε ιδιαίτερα τον Κώστα Παφίτη, που τον γνώριζε καλά, γιατί έφερε τόσα άτομα, αλλιά εκείνος εξήγησε πως η απόφαση δεν ήταν δική του. Όταν οι πέντε έφυγαν, ο Αυξεντίου έμεινε τρομερά ανήσυχος για ό,τι είχε γίνει, ενώ ο Πατσαλίδης κόμπαζε «για τη μεγάλη αποστολή» που έφερε εις πέρας χωρίς να συνειδητοποιήσει τους κινδύνους που εγκυμονούσε η πράξη του για τον Αυξεντίου και τους άντρες του.

Μετά από εκείνη τη νυχτερινή επίσκεψη τα γεγονότα για τον εντοπισμό και την ανακάλυψη του κρησφύγετου του Αυξεντίου στον Μαχαιρά εξελίσσονται ραγδαία. Ο Πατσαλίδης που γνώριζε πολλά μυστικά της οργάνωσης, ακόμα και την τοποθεσία του Αυξεντίου, αποτελούσε έναν αδύναμο κρίκο, ο οποίος θα μπορούσε να προκαλέσει ένα σημαντικό πλήγμα στην ΕΟΚΑ. Συνελήφθη μερικές μέρες αργότερα και αποκάλυψε στους ανακριτές πολλά από όσα γνώριζε.

Τη σύλληψη του Πατσαλίδη ακολουθούν συλλήψεις του τομεάρχη Λευκωσίας Ανδρέα Τσιάρτα στις 2

⁸ Μερικοί αναφέρουν την ημερομηνία 15 Ιανουαρίου 1957, η οποία είναι λανθασμένη γιατί τότε ο Αυξεντίου δεν βρισκόταν στον Μαχαιρά.

Φωτογραφικό στιγμιότυπο μεταφοράς βενζίνης για πυρπόληση του κρησφύγετου του Γρηγόρη Αυξεντίου από τον αγγλικό στρατό. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

Φεβρουαρίου 1957 και άλλων συνεργατών του, μαζί και των δύο γυναικών που ο Πατσαλίδης μετέφερε με το αυτοκίνητό του στον Μαχαιρά. Ο Πατσαλίδης, που είχε αποκαλύψει στους ανακριτές ακόμα ότι το ψευδώνυμο του Τσιάρτα ήταν «Ποθινεύικης», ενδέχεται να έδωσε πληροφορίες και για τη συνάντηση που είχε με τον Αυξεντίου στον Μαχαιρά. Πολύ πιθανόν όμως να είχαν αντλήσει πληροφορίες και από άλλες πηγές για την περιοχή όπου βρισκόταν ο Αυξεντίου.

Έτσι, οι Βρετανοί επικεντρώνουν τις επιχειρήσεις τους στην περιοχή Μαχαιρά στέλνοντας τον τέταρτο λόχο του Τάγματος του Δούκα του Ουέλλινγκτον (Duke of Wellington). Την **Πέμπτη 28 Φεβρουαρίου 1957**, μετά από πληροφορίες που πήραν από δύο προδότες, τον **Γεώργιο Λοϊζίδη, Απόστρατο**, και τον **Γιάννη Παύλου, Πιπίνο**, τους οποίους έφεραν στον Μαχαιρά από τις Πλάτρες, χωρίς κουκούλλες και ντυμένους με στρατιωτικές στολές, αρχίζουν τις έρευνές τους αρχικά στον δασικό σταθμό στην περιοχή Κιόνια, βόρεια της μονής, όπου ο Αυξεντίου κρυβόταν με τους άνδρες του για ένα χρονικό διάστημα. Ο Πιπίνος, που διετέλεσε μέλος της ομάδας του Αυξεντίου, γνώριζε την περιοχή και τα λημέρια τους. Οι δύο προδότες παρέμειναν στον δασικό σταθμό για 24 ώρες, καθοδηγώντας τις έρευνες του στρατού.

Οι άνδρες της Σπέσιαλ Μπραντς παίρνουν την πολύτιμη πληροφορία ότι όταν ο Αυξεντίου με τους άνδρες του είχαν μείνει σ' εκείνο το μέρος, ο αγωγιάτης της μονής **Πέτρος Φιλίππου** τους μετέφερε τρόφιμα με γαϊδούρι από το μοναστήρι. Ακολουθώντας, οι Απόστρατος και Πιπίνος εμφανίζονται χωρίς κουκούλλες στο μοναστήρι όπου απειλούν τον ηγούμενο Ειρηναίο και τους μοναχούς. Τρεις μέρες οι Άγγλοι βασάνιζαν τους μοναχούς και ερευνούσαν χωρίς αποτέλεσμα.

Το βράδυ της 28ης Φεβρουαρίου, ενώ ο Αυγουστής Ευσταθίου εκτελούσε καθήκοντα

σκοπού, είδε τρία μεγάλα στρατιωτικά αυτοκίνητα να φτάνουν στο μοναστήρι. Ο Αυξεντίου, αφού έκανε εκτίμηση της κατάστασης, απέρριψε εισήγηση να προχωρήσουν ένα χιλιόμετρο παραπέρα κι αποφάσισε να παραμείνουν στη θέση που ήταν.

Την Παρασκευή 1η Μαρτίου, στις 2:00 μ.μ. οι Άγγλοι επέστρεψαν με τους προδότες Πιπίνο και Απόστρατο στο μοναστήρι. Την ίδια περίπου ώρα οι Βρετανοί συλλαμβάνουν τον αγωγιάτη της μονής **Πέτρο Φιλίππου**, που είχε φύγει προηγουμένως με τα ζώα του από το μοναστήρι και πήγαινε προς το χωριό του Γούρρι. Βλέποντάς τον ο Πιπίνος τού λέγει: «*Καλώς τον φίλον τον Πέτρο*». Στη συνέχεια οι Άγγλοι μεταφέρουν τον αγωγιάτη και τον μοναχό Μακάριο στην έδρα του λόχου στον Λυθροδόντα, όπου τους κρατούν ολόκληρο το βράδυ της Παρασκευής.

Το Σάββατο 2 Μαρτίου φέρνουν τον μοναχό Μακάριο και τον Πέτρο Φιλίππου πίσω στο μοναστήρι, στήνουν τον τελευταίο στην αυλή και δύο Βρετανοί αξιωματικοί βάζοντάς του πιστόλια στο κεφάλι τον απειλούν ότι θα τον εκτελέσουν. Οι μοναχοί και ο ηγούμενος της μονής Ειρηναίος, όπως ήταν κλειστοί στο Συνοδικό, ακούνε τον Πέτρο να δείχνει στους Άγγλους το δωμάτιο όπου συνήθως κοιμόταν ο Αυξεντίου. Ενώ αυτά γίνονταν στο μοναστήρι, κάτω στο κρησφύγετο ο Αυξεντίου και οι άντρες του δεν είχαν ούτε νερό να πουν. Έτσι, ο Φειδίας Συμεωνίδης και ο Ανδρέας Στυλιανού κατεβαίνουν σ' ένα ρυάκι και φέρνουν νερό. Το βράδυ του Σαββάτου οι μοναχοί βρίσκονται υπό αυστηρό περιορισμό.

Νωρίς την Κυριακή 3 Μαρτίου το πρωί τα αγγλικά στρατεύματα αρχίζουν εξονυχιστικές έρευνες, τώρα, όχι πια στα βόρεια του μοναστηριού, αλλά στην περιοχή του κρησφύγετου του Αυξεντίου και της ομάδας του. Είναι βέβαιο από τα βρετανικά έγγραφα ότι ο αγωγιάτης της μονής Πέτρος Φιλίππου τους έδειξε την ακριβή θέση του κρησφύγετου. Μεγάλος αριθμός στρατιωτών περικύκλωσε τότε το κρησφύγετο, αφού προ-

Φωτογραφικό στιγμιότυπο μεταφοράς βενζίνης για πυρπόληση του κρησφύγετου του Γρηγόρη Αυξεντίου από τον αγγλικό στρατό. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

ηγούμενως ειδοποιούν και όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ντόπια και ξένα, για να παρακολουθήσουν τις στιγμές παράδοσης του Αυξεντίου και των συντρόφων του. Όταν στις 6:00 το πρωί αρχίζει η επιχείρηση, ένας Άγγλος στρατιώτης πλησιάζει το κρησφύγετο και φωνάζει ονομαστικά τον Αυξεντίου να παραδοθεί. Ο Αυξεντίου διάταξε τους τέσσερις συντρόφους του να παραδοθούν. Ο Παπαδόπουλος, αδελφικός του φίλος από τα μαθητικά τους χρόνια, τον ρώτησε τι θα έκανε ο ίδιος. Ο Αυξεντίου απάντησε με σταθερή φωνή: «Εγώ θα πολεμήσω και θα πεθάνω». Τελικά διστακτικά υπάκουσαν τη διαταγή του «Μάστρου» και ένας-ένας παραδόθηκαν.

Η συνέχεια του ηρωικού θανάτου του Γρηγόρη Αυξεντίου είναι γνωστή. Αφού δεν κατάφεραν να τον πείσουν να παραδοθεί ή να τον σκοτώσουν με τα πολυβόλα και τις βόμβες τους, του έριξαν βενζίνη και τον έκαψαν ζωντανό. Στις 2:00 μ.μ. της 3ης Μαρτίου 1957, ο Γρηγόρης Αυξεντίου άφησε την τελευταία του πνοή και ο γνήσιος αυτός αγωνιστής της κυπριακής ελευθερίας.

Όταν η είδηση του θανάτου του Γρηγόρη μεταδόθηκε τις βραδινές ώρες της Κυριακής από το ραδιόφωνο, οι Έλληνες της Κύπρου που γιόρταζαν τις «Σήκωσες» πάγωσαν και η θυσία του σκόρπισε ρίγη συγκίνησης σ' ολόκληρο το έθνος αλλήλ και στο παγκόσμιο.

Ο κυβερνήτης της Κύπρου Τζον Χάρντινγκ έσπευσε αμέσως να συγχαρεί τους άντρες του Τάγματος του Δούκα του Ουέλινγκτον για τη «μεγάλη τους επιτυχία». Τις επόμενες μέρες ο ελληνικός αλλήλ και ο παγκόσμιος Τύπος σχολίαζαν τη θυσία του παλικαριού της ΕΟΚΑ. Μάλιστα, η αγγλική εφημερίδα «Tribune» στις 8 Μαρτίου δημοσίευε ένα ποίημα ανώνυμου Βρετανού αναγνώστη με τίτλο «Η Μπαλάντα του Γρηγόρη Αυξεντίου», που υμνούσε την πράξη του γενναίου αγωνιστή της Κύπρου.

Ο Διγενής πικραμένος από τον χαμό του πρώτου παλικαριού του, με φυλλιάδιό του, εξήρε τη θυσία, πλέκει το εγκώμιό του,

ενώ στηλιτεύει την απάνθρωπη πράξη των Αγγλων. Οι Βρετανοί φρουρούσαν το απανθρακωμένο σώμα του Αυξεντίου μέσα στο κρησφύγετο ολόκληρο το βράδυ της 3ης Μαρτίου 1957, και το πρωί της επομένης μετέφεραν ό,τι απέμεινε από τη σορό του στο στρατιωτικό νοσοκομείο Λευκωσίας, όπου κάλεσαν τον πατέρα του, Πιερή Αυξεντίου, να τον αναγνωρίσει. Ο άμοιρος πατέρας πιστοποίησε ότι το νεκρό παλικάρι ήταν πράγματι ο γιος του. Δεν του έδωσαν όμως το σώμα του γιου του για ταφή αλλήλ το έθαψαν στη μικρή αυλή των Κεντρικών Φυλακών, γνωστή ως «Φυλακισμένα Μνήματα», όπου είναι θαμμένοι όσοι απαχονίστηκαν και ο Μάρκος Δράκος.

Η θυσία του Κύπριου έφεδρου ανθυπολοχαγού του ελληνικού στρατού Γρηγόρη Αυξεντίου κατασυγκίνησε το πανελλήνιο και το παγκόσμιο και στα επόμενα χρόνια μετετράπη σε ύμνο. Καταγράφεται στην παγκόσμια Ιστορία ως ένα από τα σπάνια παραδείγματα αυτοθυσίας για την ιδέα της ελευθερίας της πατρίδας κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα.

Τι απέγιναν οι προδότες και οι πληροφοριοδότες

1. **Πέτρος Νίκου Χατζημιτσής**, ο πρώτος προδότης του Αυξεντίου στον Πενταδάκτυλο τον Σεπτέμβριο του 1955. Παρά την προδοσία και την προσφορά πληροφοριών και βοήθειας στις αρχές, μεταφέρθηκε και φυλακίστηκε στην Αγγλία για να συμπληρώσει την ποινή φυλάκισης 9 χρόνων για φόνο. Στις φυλακές Πέντοβιλ (Pentonville) από τον Ιανουάριο του 1956 ο Χατζημιτσής ήταν ο μόνος Ελληνοκύπριος και αργότερα μεταφέρθηκε στις φυλακές Ντάρτμουρ (Dartmoor). Η βρετανική κυβέρνηση είχε αναλάβει την κάλυψη των εξόδων της οικογένειάς του στη Βρετανία πληρώνοντας τη σύζυγό του £30 τον μήνα.

2. **Κώστας Ζαβρός** εκτελέστηκε από την οργάνωση. Στην κατοχή του βρέθηκε κυβερνητική επιταγή 400 λιρών.

● Το στόμιο του φλεγόμενου κρησφύγετου του Γρηγόρη Αυξεντίου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

3. **Ανδρέας Αντωνιάδης Κεραυνός** από το Φοινί. Ένας από τους τρεις προδότες του Αυξεντίου στη Ζωοπηγή. Μεταφέρθηκε το 1958 με την οικογένειά του στο Λονδίνο, όπου είχε άδεια οπλοφορίας και αναμείχθηκε με ανθρώπους του υποκόσμου. Εξακολουθούσε να εργάζεται ως πληροφοριοδότης των Μυστικών Υπηρεσιών της Αγγλίας. Το 2001 με παρέμβαση του τότε Βρετανού υπουργού Εξωτερικών Τζακ Στρο, ο Κεραυνός, που τότε κατοικούσε στο Ντουμπάι, αποφυλακίστηκε από τη Γερμανία όπου βρισκόταν με την κατηγορία κατοχής ναρκωτικών.

4. **Νίκος Τσούκας** από τον Λιμνάτη. Ο δεύτερος από τους τρεις καταδότες στη Ζωοπηγή. Έγινε πληρωμένος προδότης και μεταφέρθηκε το 1958 στο Λονδίνο όπου ζει με την οικογένειά του.

5. **Θεόδουλος Κυριάκου** από τα Χανδριά. Ο τρίτος από τους τρεις προδότες στη Ζωοπηγή. Έγινε πληρωμένος προδότης και φυγαδεύτηκε στο Λονδίνο το 1958, όπου ζει με την οικογένειά του, αλλήλ επισκεπτόταν συχνά το χωριό του.

6. **Μιχαήλ Χριστοδούλου Φάντης** από τα Καννάβια, μέλη της οικογένειάς του και ο γαμπρός του **Ανδρέας Χριστοφή Πεττεμερίδης**. Οι πληροφορίες τους οδήγησαν στη σύλληψη τριών ανταρτών στις 18 Ιανουαρίου 1955, μεταξύ των οποίων ο Αντώνης Αντωνά. Τον Μιχαήλ Φάντη σκότωσαν οι συγχωριανοί του στις 14 Ιουλίου 1958 σε περιοχή εκτός του χωριού⁹, ενώ τη σύζυγο και την κόρη του τους εκτέλεσε η ΕΟΚΑ στο σπίτι τους στις 17 Ιουλίου 1958. Ο γαμπρός του Ανδρέας Χριστοφή Πεττεμερίδης και οι δύο γιοι του κατέφυγαν στην Αγγλία.

7. **Αντώνης Αντωνά**. Μετά τη σύλληψη και τα βασανιστήριά του στις Πλάτρες οδηγεί τους Άγγλους στο κρησφύγετο του Γεώργιου Μάτση στο **Σαράντι** όπου συλλαμβάνονται, εκτός από τον Μάτση, και οι Νίκος Γεωργίου και

Αργύρης Καραδήμας. Ο Αντωνάς δεν πήρε ποτέ χρήματα για τις πληροφορίες που έδωσε και φυλακίστηκε στις Κεντρικές Φυλακές ως μέλος της ΕΟΚΑ. Σύμφωνα με μια πληροφορία, μετανάστευσε στη Νότιο Αφρική.

8. **Αργύρης Καραδήμας**. Μετά τη σύλληψή του προδίδει στους Άγγλους το κρησφύγετο του Νίκου Σπανού στο Όμοδος όπου συλλαμβάνονται 7 άτομα, μεταξύ των οποίων ο **Γεώργιος Λοϊζίδης**. Ο Καραδήμας μετά το τέλος του αγώνα γύρισε στην Ελλάδα.

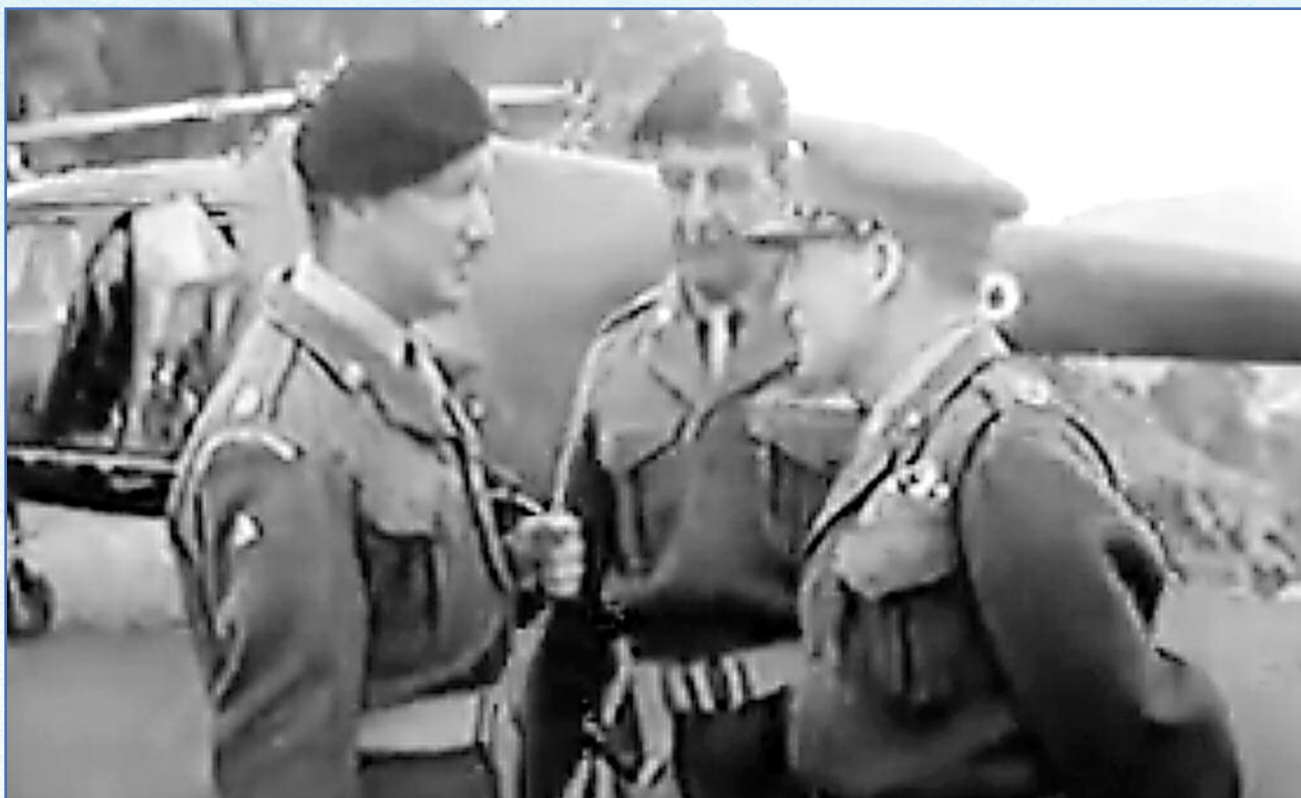
9. **Γεώργιος Λοϊζίδης (Απόστρατος)** από τα Χανδριά. Μετά τη σύλληψή του γίνεται πληροφοριοδότης και πληρωμένος συνεργάτης των Άγγλων και τους οδηγεί στους τόπους όπου κρυβόταν ο Αυξεντίου με την ομάδα του. Πήρε μετρητά, αεροπορικό εισιτήριο και μεταφέρθηκε το 1958 στο Λονδίνο.

10. **Γιάννης Παύλου (Πιρίνος)**. Μετά τη σύλληψή του γίνεται πληρωμένος συνεργάτης των Άγγλων και τους οδηγεί μαζί με τον Απόστρατο στους τόπους όπου είχαν μείνει ο Αυξεντίου και η ομάδα του. Μεταφέρθηκε το 1958 στο Λονδίνο.

11. **Λεύκιος Πατσαλίδης**. Μετά τη σύλληψή του αποκαλύπτει στους Άγγλους πολλά από όσα γνώριζε για την ΕΟΚΑ, με αποτέλεσμα να γίνουν συλλήψεις μελών στη Λευκωσία αλλήλ και την εστίαση των ερευνών του στρατού στην περιοχή Μαχαιρά. Δεν έγινε πληρωμένος πράκτορας των Άγγλων.

12. **Πέτρος Φιλίππου**. Ο αγωγιάτης της μονής. Σύμφωνα με τα βρετανικά έγγραφα, ήταν ο τελευταίος κρίκος της προδοσίας του Αυξεντίου στον Μαχαιρά. Από το 1957 οι Άγγλοι του πρόσφεραν χρήματα και προστασία και μεταφέρθηκε στην Αγγλία απ' όπου, σύμφωνα με μια ανεξакρίβητη πληροφορία, έφυγε για την Αυστραλία.

⁹ Βλ. Μ. Χριστοφίδη και Λ. Λεωνίδου, *Χρονολόγιον Αγώνος ΕΟΚΑ*, τόμ. Β, σ. 1358.

Φωτογραφικό στιγμιότυπο στο οποίο ο κυβερνήτης της Κύπρου Τζον Χάρντινγκ συγχαίρει τους άντρες του τάγματος του Δούκα του Ουέλινγκτον για τη «μεγάλη τους επιτυχία». Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΒΡΕΤΑΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Βρετανικό έγγραφο αποκαλύπτει τους τελευταίους προδότες

Μία στρατιωτική έκθεση που δημοσιεύθηκε λίγους μήνες μετά τον θάνατο του Αυξεντίου στο περιοδικό του Τάγματος του Δούκα του Ουέλινγκτον (*The Iron Duke*), άνδρες του οποίου έλαβαν μέρος στην επιχείρηση εναντίον του ήρωα, δίνει συνταρακτικές λεπτομέρειες και στοιχεία, όπως τα είδαν οι Βρετανοί, για τις τελευταίες ώρες του Αυξεντίου. Η έκθεση κάνει μια ψυχρή παρουσίαση της βρετανικής επιχείρησης για τον εντοπισμό και τη θανάτωση του Αυξεντίου και περιγράφει τον σκληρό τρόπο και τις απάνθρωπες μεθόδους που οι Άγγλοι αξιωματικοί χρησιμοποίησαν για να τον εξοντώσουν. Το σχετικό βρετανικό έγγραφο τιτλοφορείται «**Η ιστορία της επιχείρησης εναντίον της ομάδας Αυξεντίου**» και περιγράφει με λεπτομέρεια ποιοι πρόδωσαν την κρυψώνα και τον τρόπο που οι μονάδες του αγγλικού στρατού κινήθηκαν για να αποκλείσουν και να σκοτώσουν τον Γρηγόρη Αυξεντίου. Πιο κάτω ακολουθεί η μετάφραση σχετικών αποσπασμάτων της έκθεσης:¹⁰

Δύο επιβεβαιωμένοι προδότες

Οποιαδήποτε περιγραφή της ανακάλυψης του κρησφύγετου του Αυξεντίου, κάτω από το Μοναστήρι του Μαχαιρά, την Κυριακή 3 Μαρτίου (1957) και της δράσης που ακολούθησε, πρέπει λογικά ν' αρχίσει μερικές μέρες προηγουμένως.

Στις 28 Φεβρουαρίου, η Διμοιρία 11 και η Διμοιρία Ειδικών

Επιχειρήσεων, οι οποίες βρίσκονταν υπό τη διοίκηση του Λόχου "D", άρχισαν έρευνες στην περιοχή ενός δασικού σταθμού και ενός γειτονικού εγκαταλελειμμένου αγροτικού σπιτιού, περίπου τρία μίλια στα βόρεια και σε ύψος 2.000 πόδια πάνω από το μοναστήρι. Υπήρχαν σοβαρές υποψίες ότι ο Αυξεντίου πιθανόν να βρισκόταν εκεί, χρησιμοποιώντας αυτά τα κτίσματα, και **δύο πληροφοριοδότες**, ο ένας από τους οποίους υπήρξε μέλος της ομάδας του Αυξεντίου πριν τη σύλληψή του μερικούς μήνες προηγουμένως, μεταφέρθηκαν από τις Πλάτρες και εγκαταστάθηκαν στον δασικό σταθμό, όπου παρέμειναν για 24 ώρες¹¹.

Ενώ βρίσκονταν εκεί κατέδειξαν κρύπτες με πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες και τρόφιμα και το πιο σημαντικό ανακρίθηκαν λεπτομερώς και για μεγάλο χρονικό διάστημα από τους διοικητές των δύο Διμοριών, υπολοχαγό D. S. Gilbert-Smith και τον ανθυπολοχαγό P. Taylor. Κατά τη διάρκεια των ερωτήσεών τους οι δύο αυτοί αξιωματικοί ανακάλυψαν ότι ο Αυξεντίου είχε πράγματι μείνει στον δασικό σταθμό για αρκετό καιρό στο παρελθόν και ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις εφόδια αποστέλλονταν από το μοναστήρι με μουλάρια, **τα οποία οδηγούσε ένας άνδρας που ονομαζόταν Πέτρος, ο οποίος εργαζόταν εκεί.** Αυτές οι πληροφορίες θα αποδεικνύονταν η καθοδήγηση που τελικά οδήγησε στη θανάτωση του Αυξεντίου.

Σύμφωνα λοιπόν με την πιο πάνω αναφορά, οι προδότες του Αυξεντίου όταν άρχισε η επιχείρηση στον Μαχαιρά ήταν δύο,

¹⁰ Δημοσιεύτηκε στο στρατιωτικό περιοδικό «*The Iron Duke*». Είναι το περιοδικό του Συντάγματος του Σιδηρού Δούκα (Δούκα του Ουέλινγκτον) και περιέχει πληροφορίες και νέα που ενδιαφέρουν τους στρατιωτικούς αυτής της στρατιωτικής μονάδας. Μέλη αυτού του Συντάγματος το 1957 είχαν αναλάβει την επιχείρηση και προκάλεσαν τον θάνατο του Γρηγόρη Αυξεντίου. Το περιοδικό εκδίδεται δύο φορές

τον χρόνο, τον Απρίλη και τον Νοέμβριο, και αναφέρεται στις δραστηριότητες του 3ου Τάγματος του Συντάγματος Yorkshire Regiment (Duke of Wellingtons) και άλλων συνεργαζόμενων στρατιωτικών μονάδων. (Οι υπότιτλοι είναι του συγγραφέα).

¹¹ Πρόκειται για τους Απόστρατο και Πιπινό.

Φωτογραφικό στιγμιότυπο στο οποίο ο κυβερνήτης της Κύπρου Τζον Χάρντινγκ συγχαίρει τους άντρες του τάγματος του Δούκα του Ουέλινγκτον για τη «μεγάλη τους επιτυχία». Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

οι Γιάννης Παύλου (Πιπίνος) και Γεώργιος Λοϊζίδης (Απόστρατος), οι οποίοι μεταφέρθηκαν από τις Πλάτρες στον δασικό σταθμό, στην κορυφή Κιδόνια, πάνω από τη Μονή Μαχαιρά. Εκεί αποκάλυψαν στους Άγγλους τις κινήσεις του Αυξεντίου και έδειξαν τις κρύπτες όπου φυλάγονταν πυρομαχικά και τρόφιμα. Επιπλέον, αποκάλυψαν και το όνομα του τροφοδότη του Αυξεντίου όσο καιρό έβρισκε καταφύγιο στον δασικό σταθμό, που ήταν ο αγωγιάντης της μονής Πέτρος Φιλίππου.

Ο Πέτρος Φιλίππου, ο τελευταίος προδότης

Η έκθεση συνεχίζει ως εξής (μετάφραση):

Ο Πέτρος συνελήφθη την 1η Μαρτίου και μεταφέρθηκε στο αρχηγείο της 3ης Ταξιαρχίας Πεζικού για ανάκριση. Έδωσε πληροφορίες που οδήγησαν στις 2 Μαρτίου στην ανακάλυψη δύο πιστολιών σε μικρή απόσταση έξω από τους τοίχους του μοναστηριού, και μετά, η ώρα 16:30 περίπου της ίδιας μέρας, λήφθηκε σήμα από την 3η Ταξιαρχία Πεζικού που διάταζε να είναι έτοιμο σώμα αναγνώρισης και ότι ένας οδηγός (προσανατολισμού) μεταφερόταν με αυτοκίνητο στη διοίκηση του τάγματος. Κατά συνέπεια, ο λοχαγός J. Newton μάζεψε μια μικρή ομάδα από τη διοίκηση του τάγματος, την οποία ετοιμαζόταν να βγάλει έξω ο ίδιος, όταν έφτασε ο ταγματάρχης Rodick με τον οδηγό, **που στην πραγματικότητα ήταν ο Πέτρος. Είπε (ο Πέτρος) πως ήταν πρόθυμος και ικανός να οδηγήσει την ομάδα στο κρησφύγετο όπου ο Αυξεντίου και οι τέσσερις σύντροφοί του είχαν καταφύγει, μετακινούμενοι από το μοναστήρι η ώρα 22:00 της 27ης Φεβρουαρίου, και όπου νόμιζε**

ότι βρίσκονταν ακόμα εκεί.

Η μαρτυρία αυτή της βρετανικής έκθεσης είναι σημαντική γιατί επιβεβαιώνει ότι ο Πέτρος Φιλίππου, ο αγωγιάντης της Μονής του Μαχαιρά, στην αρχή έδωσε πληροφορίες που ήταν κρυμμένα δύο πιστόλια και στη συνέχεια πρόδωσε το κρησφύγετο του Αυξεντίου. Εκείνο όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι η δήλωση του Πέτρου Φιλίππου ότι «αυτό (δηλαδή το να δώσει πληροφορίες) όχι μόνο ήταν ικανός να το πράξει αλλά και θα το έκανε με προθυμία (willing and able)».

Ο Πέτρος τους δείχνει τη θέση του κρησφύγετου

Η βρετανική στρατιωτική έκθεση επιβεβαιώνει επίσης ότι ο Πέτρος Φιλίππου ενώ αρχικά έδειξε στους Άγγλους τη γενική κατεύθυνση της κρυψώνας του Αυξεντίου, στη συνέχεια τους προσδιόρισε την πιθανή θέση στην οποία βρισκόταν και η οποία απέιχε μόνο μερικά μέτρα από το σημείο που ήταν το κρησφύγετο:

Αφού είχε αποσταλεί η ομάδα αποκοπής στις 04:00 το κύριο σώμα, άφησε τον λόχο «D» στις 04:55. Μετά από μια τρομερά δύσκολη πορεία πάνω από τις απότομες πλαγιές, φτάσαμε στο σημείο «X» περίπου στις 05:30, λίγο πριν το πρώτο φως. Από εδώ, αναμενόταν ότι η ακριβής θέση του κρησφύγετου θα φαινόταν, αλλά ένεκα των ανωμαλιών του εδάφους, αυτό δεν ήταν δυνατόν. **Καθώς αυξανόταν το φως, ο Πέτρος μπόρεσε να μας δείξει τη γενική τοποθεσία του κρησφύγετου, κάπου 300 υάρδες κάτω στην πλαγιά, μπροστά μας.**

Εδώ τα τμήματα «Α» και «Β» χωρίστηκαν και τα δύο Μπρεν σιγά-σιγά κατέβηκαν την πλαγιά, ελπίζοντας ότι θα μπορούσαν να

Φωτογραφικό στιγμιότυπο στο οποίο ο κυβερνήτης της Κύπρου Τζον Χάρντινγκ συγχαίρει τους άντρες του τάγματος του Δούκα του Ουέλινγκτον για τη «μεγάλη τους επιτυχία». Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδου.

δουν τον στόχο. Αυτό, στην πραγματικότητα, ποτέ δεν μπορέσαμε να το κάνουμε. Στο μεταξύ, τα τμήματα «Α» και «Β» κινήθηκαν από τις πλευρές στην τοποθεσία που έδειξε ο Πέτρος. Τα δύο τμήματα συναντήθηκαν στις 06:00 και μαζί τους ενώθηκε ο ταγματάρχης Harris, που κατέβαινε την πλαγιά από τις δύο θέσεις των Μηρεν. Σ' αυτό το σημείο ο Πέτρος είπε πως δεν μπορούσε να δείξει την ακριβή θέση του κρησφύγετου αλλά έδωσε την πιθανή τοποθεσία (σημειωμένη με Υ στο σχεδιάγραμμα).

Επομένως, σύμφωνα με την επίσημη βρετανική στρατιωτική έκθεση, το σημείο Υ που υπέδειξε ο προδότης Πέτρος Φιλίππου στον ανακριτή του, Άγγλο λοχαγό τις αυγινές ώρες της 3ης Μαρτίου 1957 απείχε μόνο μερικά μέτρα από το σημείο στο οποίο βρισκόταν το στόμιο του κρησφύγετου του Αυξεντίου και των συμπολεμιστών του. Η στρατιωτική έκθεση των Βρετανών πιστοποιεί ότι ο Πέτρος Φιλίππου ήταν ο τελευταίος που υπέδειξε σ' αυτούς την τοποθεσία του κρησφύγετου του Αυξεντίου και συνεπώς τα όσα δήλωσε μετέπειτα σε τηλεφωνική του επικοινωνία με Κύπριο δημοσιογράφο είναι ψευδή και οποιαδήποτε άλλα συμπεράσματα εσφαλμένα.

Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν αδιάσειστα ότι όσα ο Πέτρος Φιλίππου ανέφερε από το Λονδίνο σε τηλεφωνική του επικοινωνία με κυπριακό ραδιοσταθμό που έγινε το 1999 και βγήκε στη δημοσιότητα το 2005, δεν ανταποκρίνονταν στην αλήθεια.

Τι γράφουν τα βρετανικά έγγραφα για τον ηγούμενο Μαχαιρά Ειρηνάιο

Τον Μάιο του 1956, η Ελλάδα κατέθεσε την πρώτη της αίτηση προς την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά των βρετανικών φρικαλεοτήτων στην Κύπρο.

Μια δεύτερη αίτηση καταχωρίστηκε από την Ελλάδα κατά του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις 17 Ιουλίου 1957 για εκτεταμένη χρήση βασανιστηρίων. Σ' αυτήν την αίτηση αναφέρονταν περιπτώσεις ανθρώπων που βασανίστηκαν από τις αποικιακές αρχές, μεταξύ των οποίων και ο ηγούμενος Μαχαιρά Ειρηνάιος (υπόθεση 22). Το κατηγορητήριο, το οποίο υπέβαλε ο δικηγόρος Ιωάννης Κληρίδης, περιλάμβανε τράβηγμα των μαλλιών και της γενειάδας του ηγούμενου και χτυπήματα στο πρόσωπο και στο στήθος. Επιχειρώντας να ανατρέψουν την κατηγορία αυτή οι Βρετανοί έδωσαν στη δημοσιότητα ενυπόγραφη δήλωση του Ειρηνάιου ότι εξαναγκάστηκε από ανθρώπους της ΕΟΚΑ και ότι από φόβο υπέβαλε την κατάθεσή του για βασανιστήρια. Επιπρόσθετα, οι Άγγλοι ετοίμασαν για την επιτροπή τα πιο κάτω στοιχεία (μετάφραση):

Αριθμός υπόθεσης 22 (ηγούμενος Μαχαιρά Ειρηνάιος) Δήλωση γεγονότων

Μεταξύ της 28ης Φεβρουαρίου και 5ης Μαρτίου 1957 βρισκόταν σε εξέλιξη στην περιοχή του δάσους του Μαχαιρά μια αντιτρομοκρατική επιχείρηση. Με την ταξιαρχία η οποία διεξήγαγε την εκεί επιχείρηση συνδέθηκαν οι ντετέκτιβ επιθεωρητής Sharpe και ντετέκτιβ, λοχίας Mounsey, και οι δύο της κυπριακής Αστυνομίας.

Την 1η Μαρτίου, οι δύο ντετέκτιβ Sharpe και Mounsey πήγαν στη Μονή Μαχαιρά και έκαναν έρευνες εκεί σχετικά με την τρομοκρατική δραστηριότητα στην περιοχή. Πήραν συνέντευξη από τον ηγούμενό της, τον καταγγέλλοντα σε αυτήν την περίπτωση. Η συνέντευξη διήρκεσε περί-

που μισή ώρα και ο ηγούμενος εξέφρασε κάποια ανησυχία ως προς τις εντυπώσεις που θα σχημάτιζε ο κόσμος εάν γινόταν γνωστό ότι είχε συχνές συνεντεύξεις με μέλη των δυνάμεων ασφαλείας. Μετά τη συνέντευξη, ο ηγούμενος συνόδεψε τους αστυνομικούς μέσα στο μοναστήρι και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδους έφτασε μια ομάδα φωτογράφων του Τύπου που μίλησε με τον ηγούμενο και τον φωτογράφησε.

Οι αστυνομικοί συνέλαβαν δύο μέλη της μονής και αποχώρησαν από το μοναστήρι την επόμενη μέρα.

Στις 2 Μαρτίου οι αστυνομικοί επέστρεψαν στη μονή στις 11 π.μ. περίπου, πήραν κατάθεση από τον ηγούμενο και δέχτηκαν αναψυκτικά από αυτόν. Τον ενημέρωσαν ότι υποπτεύονται ότι τρομοκράτες επισκέφθηκαν πρόσφατα τη μονή. Ο ηγούμενος το αρνήθηκε και συνέχισε να λέει ότι τον υποψιάζονταν για τις φιλοβρετανικές απόψεις του και όντως εξέφρασε αντιτρομοκρατικά συναισθήματα, και είπε ότι η ΕΟΚΑ θα τον σκότωνε αν έδινε οποιαδήποτε πληροφορία στις δυνάμεις ασφαλείας.

Μετά την κατάθεση από τον ηγούμενο, βρέθηκε κρησφύγετο όπλων στους χώρους του μοναστηριού, με τη βοήθεια ενός από τους κρατούμενους που είχαν προηγουμένως συλληφθεί στο μοναστήρι. Αυτός ο κρατούμενος αποκάλυψε αργότερα ότι μια συμμορία πέντε τρομοκρατών κρυβόταν κοντά στη μονή και εφοδιαζόταν με τρόφιμα από τη μονή. Αυτές οι πληροφορίες οδήγησαν στη σύλληψη τεσσάρων τρομοκρατών και στον θάνατο ενός, του Αυξεντίου, στις 3 Μαρτίου. Σκοτώθηκε επίσης ένας Άγγλος στρατιώτης.

Στις 3 Μαρτίου, περίπου στις 10 π.μ., ο Sharpe και ο Mounsey συνάντησαν και πάλι τον ηγούμενο. Του είπαν για τις συλλήψεις και τους θανάτους. Στεναχωρήθηκε πολύ, αφήνοντας να vonθεί ότι είχε βοηθήσει τους τρομοκράτες κάτω από πίεση. Αυτοί οι αξιωματικοί έφυγαν από τον ηγούμενο μέχρι την επόμενη μέρα. Από τις 10.00 περίπου το πρωί έως τις 14.00, ο Paul Morris, ο αξιωματικός σύνδεσμος της Αστυνομίας, ήταν με τον ηγούμενο και μεταξύ 14.00 και 17.00 ο ηγούμενος συνομιλούσε με τον Ambrose Charles Lewis, έναν άλλο αστυνομικό σύνδεσμο. Μέχρι εκείνη τη στιγμή όλοι οι αξιωματικοί που είχαν επισκεφθεί τον ηγούμενο λένε ότι οι συνομιλίες και οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν με φιλικό τρόπο. Δεν τους διατυπώθηκαν παράπονα και δεν είδαν σημάδια ότι ο ηγούμενος είχε υποστεί κακομεταχείριση.

Στις 4 Μαρτίου, ο κ. Lewis είδε και πάλι τον ηγούμενο, περίπου στις 08.30. Βρήκε τον ηγούμενο λιπημένο και ταλαίπωρο. Παραπονέθηκε για τον θόρυβο που έκαναν οι φρουροί κατά τη διάρκεια της νύχτας, αλλά πιο έντονα ότι του είχαν τραβήξει τα μαλλιά και τα γένια. Δεν είπε ποιος το έκανε αυτό ούτε φάνηκε στον κ. Lewis ότι είχε υποστεί κακομεταχείριση. Ο ροχαγός Samuel του Βασιλικού Ιατρικού Σώματος εξέτασε τον ηγούμενο κατά τη διάρκεια του πρωινού και δεν βρήκε τίποτα ασυνήθιστο. Ο ηγούμενος παραπονέθηκε ότι γενικά αισθανόταν αδιαθεσία. Ο ροχαγός Samuel πραγματοποίησε μια περαιτέρω εξέταση το βράδυ, χωρίς να παρατηρήσει σημάδια στο σώμα του ηγουμένου, κάτι που θα σήμαινε κακομεταχείριση. Στις 15.00 περίπου ο ντετέκτιβ, επιθεωρητής Sharpe και ο ντετέκτιβ, ροχίας Mounsey πήραν συνέντευξη από τον ηγούμενο. Σε αυτήν τη συνέντευξη ο ηγούμενος ήταν ήρεμος και φιλικός. Στη συνέχεια, σε μια συνέντευξη το απόγευμα έδωσε σημαντικές πληροφορίες για τα μέλη της ΕΟΚΑ

και τις δικές του σχέσεις με την οργάνωση. Περίπου στις 19.00 ο A. C. C. Burns της κυπριακής Αστυνομίας είδε τον ηγούμενο ο οποίος του είπε ότι κάποιος του είχε τραβήξει τα μαλλιά. Είπε ότι αυτό έγινε, όταν γνωστοποιήθηκε ότι ένας στρατιώτης σκοτώθηκε και ότι καταλάβαινε τα συναισθήματα των εμπλεκόμενων και δεν ήθελε να υποβάλει καταγγελία. Εξέφρασε την επιθυμία να δει τον κ. Clements, διοικητικό γραμματέα της Λευκωσίας.

Στις 6 Μαρτίου ο κ. Clements επισκέφθηκε τη μονή και παρέμεινε εκεί για τέσσερις ώρες. Εκτός από το τράβηγμα των μαλλιών, ο ηγούμενος δεν ανέφερε τίποτα για κακομεταχείριση και είπε ότι ήταν ικανοποιημένος από τον τρόπο με τον οποίο του συμπεριφέρθηκαν οι στρατιώτες. Δεν έκανε καταγγελία. Ο αρχιδιάκονος Adeney είχε επισκεφθεί επίσης τον ηγούμενο και δεν του έκανε οποιαδήποτε αναφορά για κακομεταχείριση.

Στις 21 Μαρτίου, ο αρχηγός προσωπικού ταξίαρχος FitzGeorge-Balfour είχε μια μακρά και φιλική συζήτηση με τον ηγούμενο στο μοναστήρι. Ο ηγούμενος τον διαβεβαίωσε ότι τον είχαν μεταχειριστεί με ευγένεια και παραπονέθηκε μόνο για τους περιορισμούς που ίσχυαν για τις κινήσεις του. Καθώς ο ταξίαρχος FitzGeorge-Balfour έφευγε από το δωμάτιο του ηγουμένου συνάντησε τον κ. Κληρίδη, ο οποίος περίμενε να δει τον ηγούμενο. Εκείνη την ημέρα ο κ. Κληρίδης έγραψε την επιστολή στον διοικητικό γραμματέα που εκτίθεται στην αίτηση της ελληνικής κυβέρνησης.

Μετά την επιστολή του κ. Κληρίδη, ο βοηθός αρχηγός αστυνομίας Lockley και ο επιθεωρητής ντετέκτιβ Kirwan του Τμήματος Ποινικών Ερευνών επισκέφθηκαν τον ηγούμενο στις 26 Μαρτίου. Ο κ. Lockley πληροφορήθηκε τον ηγούμενο ότι διερευνούσε την καταγγελία που περιέχεται σε αυτήν την επιστολή. Ο ηγούμενος ήταν απρόθυμος να μιλήσει για το θέμα. Ο κ. Lockley τον πίεσε και ζήτησε να δει τον τραυματισμό στο αριστερό στήθος που αναφέρεται στην επιστολή. Ο ηγούμενος έδειξε το στήθος του και ο κ. Lockley εξέτασε προσεκτικά το σημείο που του υποδείχθηκε, αλλά δεν μπορούσε να δει κανένα σημάδι τραυματισμού. Αφού ο ηγούμενος κούμπωσε τα ρούχα του, είπε ότι ήθελε να αποσύρει τα παράπονά του καθώς δεν είχε υποστεί κακομεταχείριση. Έγραψε σχετική δήλωση, αλλά ζήτησε να μην δημοσιοποιηθεί καθώς φοβόταν για τη ζωή του. Συνέχισε λέγοντας ότι είχε κάνει δήλωση στον κ. Κληρίδη για να δικαιολογήσει το γεγονός ότι είχε κάνει μια δήλωση στην Αστυνομία σχετικά με την προστασία (που παρέσχε) στον Αυξεντίου. Η συνέντευξη με τον κ. Lockley πραγματοποιήθηκε σε φιλική ατμόσφαιρα.

Τέσσερις μήνες αργότερα, στις 2 Ιουλίου 1957, δημοσιεύθηκε στη «Cyprus Mail» ότι ο ηγούμενος επανέλαβε τους ισχυρισμούς του.

Ο Ειρηνναίος γεννήθηκε στην Κερύνεια το 1927 και χειροτονήθηκε ηγούμενος της Μονής Μαχαιρά το 1950 από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ' σε ηλικία 23 ετών. Μετά το τέλος του Απελευθερωτικού Αγώνα, ο Ειρηνναίος, για ανεξакρίβτους λόγους, αποστέλλεται από τον Μακάριο στο Λονδίνο και από εκεί τοποθετείται το 1962 ως αρχιμανδρίτης στη μικρή ελληνική κοινότητα του Μπρίστολ. Το 1965 μετατέθηκε στο Μπέρμιγχαμ (Birmingham) όπου το 1980 χειροτονήθηκε επίσκοπος Πατάρων. Τα τελευταία του χρόνια τα πέρασε στην Ελλάδα όπου πέθανε από καρκίνο στις 19 Δεκεμβρίου 2009 και ετάφη στην Ιερά Μονή

Φωτογραφικό στιγμιότυπο στο οποίο ο κυβερνήτης της Κύπρου Τζον Χάρντινγκ συγχαίρει τους άντρες του τάγματος του Δούκα του Ουέλλινγκτον για τη «μεγάλη τους επιτυχία». Πηγή: Προσωπικό αρχείο του Λεωνίδα Λεωνίδα.

ΠΗΓΕΣ

1. «**The Iron Duke**», περιοδικό του Συντάγματος του Σιδηρού Δούκα (Δούκα του Ουέλλινγκτον). Μέλη αυτού του Συντάγματος το 1957 είχαν αναλάβει την επιχείρηση και προκάλεσαν τον θάνατο του Γρηγόρη Αυξεντίου. Το περιοδικό εκδίδεται δύο φορές τον χρόνο, τον Απρίλη και τον Νοέμβριο, και αναφέρεται στις δραστηριότητες του 3ου Τάγματος του Συντάγματος Yorkshire Regiment (Duke of Wellington) και άλλων συνεργαζόμενων στρατιωτικών μονάδων.

2. The Public Records Archives [Δημόσιο Αρχείο Εγγράφων Βρετανίας]. Αρχειακά έγγραφα Φόρεϊν Όφισ (FO) και Φόρεϊν Όφισ και Κοινοπολιτείας (FCO) 1956, 1957.

3. Αριστείδου Παναγιώτη μαρτυρία, «Ο Ήρωας Στυλιανός Λένας», *Ο Αγωνιστής*, Τεύχος 7, σ. 13.

4. Γρίβα Διγενή Γ., *Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ*, Αθήνα, 1961.

5. Γρίβα Διγενή Γ., *Χρονικόν Αγώνος ΕΟΚΑ*, Λευκωσία, 1972.

6. Ευσταθίου Αυγουστή, συνέντευξη προς συγγραφέα, Λονδίνο, 22 Φεβρουαρίου 1997.

7. Εφημερίδα *Φιλελεύθερος*, Τετάρτη 1.4.2009, σ. 28-29.

8. Καυκαλήϊδη Λάμπρου, μαρτυρία στον συγγραφέα,

Λευκωσία, 1988.

9. Λεωνίδα Λεωνίδα, *Γεώργιος Γρίβας Διγενής - Βιογραφία*, τόμος II, 2η έκδοση, 2010.

10. Μπαταριά Χαράλημπος, συνεντεύξεις στον συγγραφέα, Απρίλιος-Ιούνιος 2020.

11. Παπαγεωργίου Σπύρου, *Ζήδρος*, Αθήνα, 1978.

12. Παπαφώτη Φώτη, *Η Καρπασία στον Αγώνα της ΕΟΚΑ*, τόμος I, 1993.

13. Ραδιοσταθμός Άστρα 92,7, *Ιστορικές Διαδρομές*, μέρος Β', εκπομπή 98η, 2005.

14. ΡΙΚ, Ντοκιμαντέρ, 1987.

15. ΡΙΚ, Χρονογράφημα, Γρηγόρης Αυξεντίου, 26.2.2020 και 4.3.2020. (Αίμιλη Μιχαήλ).

16. Σοφοκλέους Θάσου, *Πόθος Ελευθερίας* (σ. 63-77), Λευκωσία, 1989.

17. Σοφοκλέους Θάσου, συνεντεύξεις στον συγγραφέα, Απρίλιος-Ιούνιος 2020.

18. *Το Περιοδικό*, Τεύχος 460, σ. 48-53.

19. Χριστοφίδη Μύρωνος και Λεωνίδα Λεωνίδα, *Χρονολόγιον Αγώνος ΕΟΚΑ*, Λευκωσία, 2020.

ΠΑΡΑΘΥΡΟ

ΛΟΞΕΣ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

parathyro.politis.com.cy